

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Aneta Žylová

Vývoj postojů českých politických stran vůči EU mezi lety 2004–2018

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: doc. Daniel Marek, Ph.D., M.A.

Olomouc 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne: 27.11. 2019

podpis: .....

Aneta Žylová

Poděkování

Chtěla bych ráda poděkovat svému vedoucímu práce doc. Danielu Markovi Ph.D., M. A. za cenné připomínky a rady, které pomohly k vypracování této bakalářské diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Typologie stranického euroskepticismu.....	12
1.1. Vymezení a definice pojmu euroskepticismus	12
1.1.1. Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka	13
1.1.2. Typologie Petra Kopeckého a Case Muddeho	16
1.1.3. Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda	18
1.1.4. Typologie Nicola Contiho a Luca Verzichelliho.....	19
1.1.5. Typologie Sørenena Riishøje	21
1.2. Shrnutí	22
2. Postoje vybraných politických stran vůči EU ve zvoleném období.....	24
2.1. Občanská demokratická strana (ODS)	24
2.1.1. Charakteristika strany	24
2.1.2. Analýza programových dokumentů	25
2.2. Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM).....	29
2.2.1. Charakteristika strany	29
2.2.2. Analýza programových dokumentů	29
2.3. Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)	33
2.3.1. Charakteristika strany	33
2.3.2. Analýza programových dokumentů	34
2.4. Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)	37
2.4.1. Charakteristika strany	37
2.4.2. Analýza programových dokumentů	38
Závěr.....	42
Seznam pramenů a literatury	46
Prameny	46
Literatura	50
Seznam zkratk	52
Abstrakt	53
Abstract	53

Úvod

Představení tématu

Již krátce po listopadových událostech 1989 vznikla potřeba revidovat dosavadní československou zahraniční politiku. Za jeden z hlavních cílů byl považován návrat do Evropy, který měl znamenat konečné odstranění hranic mezi západem a východem. (Havlík, Kaniok 2006: 62) O rok později, v prosinci roku 1990, zahájilo tehdejší Československo rozhovory s ES/EU¹ o uzavření asociační dohody, kterou později spolu s Maďarskem a Polskem podepsalo. Za důležitý můžeme považovat rok 1996, kdy tehdejší premiér Václav Klaus předal v Římě žádost o vstup České republiky do Evropské unie. Poté následovala řada vyjednávání, která v roce 2003 vyústila v podepsání smlouvy o přistoupení. Smlouvu následně ratifikovaly parlamenty všech dosavadních patnácti členských států² a ve většině nově přistupujících proběhla na základě toho referenda. V České republice se konalo ve dnech 13. a 14. června 2003. Tehdy se pro schválení vyslovilo 77,5 % voličů. Česká republika se tedy 1. 5. 2004 stala právoplatným členem EU, a to společně s dalšími sedmi postkomunistickými zeměmi³ střední a východní Evropy a dvěma ostrovními státy Kyprem a Maltou.

Z hlediska cíle práce je důležitý především postoj politických stran k evropské integraci. Nejen ve volebních programech politických stran, ale také ve stranických dokumentech můžeme pozorovat nárůst ideologických vymezení týkajících se této otázky. Témata evropské integrace se začala objevovat už v 90. letech 20. století. Od samého vzniku České republiky užívaly politické strany pravidelně hesla jako: „*Zpátky do Evropy*“. Tím naznačovaly, že se naše země vrací mezi tradiční evropské kultury a civilizace, kterými byla obvykle symbolizována EU. K znatelnějšímu nárůstu začalo docházet v předvolebním období 2002, a to díky blížícímu se referendu ke vstupu ČR do EU. Většina stran tehdy vyzývala občany k podpoře vstupu země do EU. Jedinou stranou, která zastávala zdrženlivý postoj, byla Komunistická strana Čech a Moravy, která s tímto vstupem nesouhlasila. Za zajímavou můžeme spatřovat i ODS, která sice vstup země do EU oficiálně podporovala, přesto mezi hlavními představiteli a oficiálním stanoviskem docházelo k názorovému štěpení.

---

¹ Do roku 1993 se používal termín ES (evropské společenství). Poté se tento termín změnil na Evropskou unii.

² Belgie, Dánsko, Finsko, Irsko, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Velká Británie, Španělsko, Švédsko

³ Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko

Cíl a výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je analýza postojů českých politických stran vůči evropské integraci, přičemž hlavní důraz je kladen především na volební programy a stranická stanoviska vybraných politických subjektů. Z tohoto vyplývá i důvod pro zvolení teorie, zabývající se stranickými typologiemi a vývojem euroskepticismu. Právě tato teorie poskytuje pro zvolené téma adekvátní začlenění. V práci je využito stranické pojetí pěti různých teoretiků, kteří se tímto fenoménem zabývali. Díky následné aplikaci zvolené typologie dokážeme určit, zda jsou parlamentní strany orientovány spíše proevropsky, či nikoli, zjistit, s jakými postoji se k EU staví autorkou vybrané politické strany, a následně zhodnotit, zda lze Českou republiku označit za více či méně proevropsky orientovanou či nikoli. Součástí této analýzy jsou i popisy událostí, které mohly postoje vůči evropské integraci ovlivňovat. Na základě těchto cílů zformulovala autorka několik výzkumných otázek.

1. Jaké faktory mají vliv na postoje vybraných politických stran vůči EU ve sledovaném období?
2. Můžeme u nějaké ze stran sledovat názorové změny vůči evropským tématům, která mohly zapříčinit i následnou změnu postoje?
3. Lze na základě analýzy volebních programů označit nějakou z vybraných stran jako negativně vymezenou vůči evropským tématům?

Časové a geografické vymezení

Součástí analýzy budou politické strany, které lze dle Sartoriho typologie označit za relevantní neboli strany s koaličním nebo vyděračským potenciálem. (Sartori 2005) Na základě kvalitního zhodnocení a zodpovězení výzkumných otázek bylo nutno použít takové strany, které byly zastoupeny v Poslanecké sněmovně PČR v celém zkoumaném období 2004–2018, aby bylo možné sledovat jejich stanoviska z dlouhodobější perspektivy a jejich názorový růst. Časově se autorka zaměřuje na období od samotného vstupu ČR do EU až do roku 2018. Toto obsáhlé období bylo zvoleno díky možnosti jasnějšího rozboru názorových a programových změn ovlivněných různými aspekty a umožňuje jednoduše určit stranickou orientaci vůči evropské integraci. Rozsah práce je vymezen rokem 2004, kdy se konaly první volby do Evropského parlamentu a kdy sledujeme názorový vzestup tohoto tématu. Během tohoto období došlo k řadě událostí, které mohly být příčinou různých názorových změn. Mezi hlavní události, které jsou posléze do této práce zakomponovány, se řadí například přijetí chystané Ústavní smlouvy nebo taktéž její revidované pojetí známé jako Lisabonská smlouva, která se

stala dominantou volebního období 2009. Právě tato událost vyvolala značné množství kritických momentů mezi stranami a jejich představiteli. Nedílnou součástí je i krize eurozóny a přijetí společné evropské měny, kolem kterých můžeme vnímat názorové rozpěří. Tato analýza je ukončena rokem 2018 a dvěma aktuálními událostmi, kterými jsou migrační krize či Brexit. Důležitým kritériem pro autorčinu volbu stran bylo zastoupení v Poslanecké sněmovně v celém sledovaném období, tedy od roku 2004, do roku 2018 a taktéž překročení 5% volební klauzule ve všech parlamentních volbách.

Předmětem výzkumu se tedy staly strany:

Občanská demokratická strana (ODS)

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

Tyto politické strany splňují všechna uvedená kritéria zachycující značnou variabilitu stanovisek vůči EU a zároveň se jedná o přiměřený reprezentativní vzorek pro aplikaci vhodné typologie.

Struktura práce a metodologie

Z metodologického hlediska se jedná o případovou studii, která je zaměřena na identifikaci stranického chování u čtyř relevantních stran. Případová studie je jakousi detailní analýzou určitého případu, který byl zvolen za objekt zkoumání. Cílem této studie je poskytnutí hlubokého porozumění nebo vysvětlení určeného případu. (Kořan 2008: 33) Ve srovnání s kvantitativními metodologiemi je pro případovou studii výhodou její jedinečné expertní porozumění daného případu, i jeho instrumentální využití pro další teoretické účely. (Kořan 2008: 60)

Na základě typologií případových studií se jedná o tzv. komparativní případovou studii. Podobně jako obecně případová studie se komparativní rovněž soustředí na zkoumání případů určitého jevu. Rozdíl mezi jednopřípadovou a komparativní studií můžeme vidět v počtu zkoumaných případů. Komparativní studie tedy zkoumá dva nebo několik jevů a provádí jejich srovnávací analýzu (*across case analysis*). Britský politolog J. Blondel upozorňuje na problém v rozlišování mezi srovnávací a komparativní metodou, neboť samotné srovnávání neznamená neprodleně komparaci. Předpokladem komparativní studie je přesnost předešlých metod, tedy

pozorování, popisu a měření. (Říchová 2004: 78-79) Tato studie využívá možnosti pro posilování konstrukční platnosti a teoretické výtěžnosti. Zvolený postup vede následně ke konceptuálním a teoretickým poznatkům, které se dostanou do popředí, když přestaneme všechny konkrétní případy zkoumat odděleně a začneme je srovnávat. I tato studie má značná rizika ve formě překážek, kdy v důsledku odlišnosti může být obtížné různé případy konceptuálně uchopit jednotným způsobem. (Karlas 2008: 88) Tato metoda zkoumání je pro tuto práci nejvhodnější, protože je zde zkoumáno několik jevů, v tomto případě politických stran, které jsou následně podrobeny srovnávací analýze ve sledovaném období.

Práce využívá empiricko-analytický přístup a taktéž kvalitativní metody při rozboru voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Evropského parlamentu. Nejběžnější metodou zkoumání postojů politických stran k určitým tématům je analýza volebních programů, které představují oficiální stanoviska politických stran. Právě analýza programových dokumentů našla široké uplatnění zejména v rámci rozsáhlých komparativních studií. (Havlík 2009: 47) Analýze budou podrobeny volební programy do EP v letech 2004, 2009, 2014 a volební programy pro volby do PS PČR v letech 2006, 2010, 2013, 2017. Součástí analýzy budou jak stranické dokumenty a volební programy, tak i názorová prohlášení jednotlivých straníků. Díky omezenému obsahu této práce budou vytyčeny pouze hlavní body programů.

Z hlediska struktury se tato práce dělí na několik zásadních kapitol. Stěžejním tématem pro teoretickou část se stal pojem euroskepticismus, který poskytuje odpovídající začlenění pro zvolené téma. První kapitola pojem detailněji vymezuje a předkládá jeho původ a definici. Následující podkapitoly jsou věnovány vybraným typologiím, které představují důležitou součást pro následující aplikaci na analytickou část.

První podkapitola je zaměřena na typologizaci euroskepticismu Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, kteří ve svém výzkumu rozdělili euroskepticismus na „*tvrdý a měkký*“. Druhá podkapitola je věnována autorům Petru Kopeckému a Casi Muddemu, kteří se na rozdíl od předešlých autorů zaměřovali i na proevropsky orientované postoje. Třetí podkapitola se zaměřila na autory Nicola Contiho a Lucu Verzichelliho, kteří vymezili pět různých oblastí stranických postojů. Čtvrtá kapitola je věnována Chrise Floodovi a Simonu Usherwoodovi, kteří navrhli dokonce šest možných stranických postojů. Poslední pátá podkapitola zkoumá typologii Sorena Riishøje, která obsahovala devět možných rozlišení. Závěr teoretické části obsahuje výběr jedné z výše uvedených typologií, která je následně aplikovatelná pro analytickou část.

Druhá a podstatná část této práce je členěna do čtyř kapitol, z nichž každá nese název jedné z námi analyzovaných politických stran, a to v následujícím pořadí Občanská demokratická strana, Komunistická strana Čech a Moravy, Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová a Česká strana sociálně demokratická. Jednotlivé kapitoly jsou dále strukturovány do čtyř podkapitol. Nejdříve je uvedena obecná charakteristika stran a posléze samotná analýza změn v jejich programech. Na konci každé analýzy dochází ke stručnému výčtu získaných informací a přiřazení správné postojové orientace.

Analýza literatury

Jako v předešlé části, tak i analýza literatury má své obsahové vymezení. Teoretická část je prezentována především z původních anglických textů. Pro první kapitolu, která se zabývá obecným vymezením pojmu euroskepticismus, bylo získáno množství informací ze sborníku *Eurosceptism: Party Politics, National Identity and European Integration* od autorů Roberta Harmsena a Menno Spieringa. Nejenže se zde vyskytuje vymezení tohoto fenoménu, ale také stručný popis vybraných typologizací stranických postojů. K vypracování teoretické části byla použita také díla autorů, kteří se zabývají identifikací přístupů k integračnímu procesu a jako výsledek svého bádání vytvořili stranickou kategorizaci. Prvním zkoumaným je Paul Taggart, který jako první vymezil pojem euroskepticismus ve svém článku *A Touchstone of Dissent: Eurosceptism in Contemporary Western European Party Systems*. Tento článek byl považován za zásadní pro uvedení do problematiky zkoumání chování všech stran a jedná se také o prvotní definici tohoto pojmu. Následně ve spolupráci s Aleksem Szczerbiakem předložili revidovanou typologii v článku *Theorising Party-Based Eurosceptism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. Přestože se jedná o první ucelenější definici stranického chování, obsahuje slabinu ohledně vágnosti pojmu měkkého euroskepticismu. Autory, kteří kritizují původní verzi pojetí a nabízejí nový pohled, jsou Petr Kopecký a Cas Mudde. Ti ve svém textu *The Two Sides of Eurosceptism: Party Positions on European Integration in East Central Europe* mimo jiné vymezili čtyři různá pojetí postojů k evropské integraci. Dalšími autory jsou v této oblasti zkoumání Chris Flood a Simon Usherwood, jejichž typologie vychází z článku *Ideological Factors in Party Alignments on the EU: a Comparison of Cases*. Nicolo Conti přichází s obměnou typologie, která také vycházela z původní Taggartovy a Szczerbiakovy, a to v článku *Party Attitudes to European Integration: a Longitudinal Analysis of the Italian Case*. Svou typologii doplňuje o tři vlastní postoje. Tato typologie zachycuje jak negativní, tak pozitivní stanoviska a je považována za jednu z nejoblíbenějších. Posledním zkoumaným autorem je Søren Riishøj a jeho článek

Europeanisation and Euro-sceptism. Experiences from Poland and the Czech republic, který vymezoval hned devět různých postojů k evropské integraci.

K doplnění teoretické části je stěžejní i sekundární literatura. Množství informací ohledně výše zmíněných typologií poskytl i sborník českých autorů Vlastimila Havlíka a Petra Kanioka *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*, respektive úvodní kapitola *Stranický euroskepticismus: teoretické modely kvalifikace politických stran podle opozičních postojů k evropské integraci*. Tento článek z roku 2006 obsahoval mimo jiné i kritickou reflexi těchto rámců. Petr Kaniok je autorem několika článků, týkajících se pojmu euroskepticismus. Jedná se například o *Měkký a tvrdý euroskepticismus, dva projevy téhož?* Nebo článek *Uchopení nepochopitelného? Stranický euroskepticismus v kontextu pozitivních postojů politických stran*. Také kniha *Euroskepticismus ve střední Evropě* od autorů Pavla Hynčicy, Pavla Maškarince a Lukáše Novotného obsahovala výčet informací potřebných k jednotlivým typologiím a taktéž analýzu dvou euroskeptických stran v ČR v letech 2009 a 2014. Dále je zapotřebí zmínit autora, který se také zaměřoval na jednotlivé typologie stranických postojů a následně se je snažil aplikovat na české politické strany, a to Lubomíra Kopečka a jeho text *Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?*

V praktické části jsou primárními zdroji hlavně volební programy politických stran ve sledovaném období, které jsou snadno dostupné na webových stránkách jednotlivých stran. V mnoha případech se tyto zdroje nemusejí jevit jako nejvhodnější, a proto je tato analýza doplněna také o různá prohlášení, která jsou snadno dostupná na různých zpravodajských serverech. Z veřejnoprávních zdrojů se jedná o ČT24 a Český rozhlas, ze kterých pochází řada názorů jednotlivých politiků. Dalšími využívanými servery jsou například IDNES.cz, parlamentnilisty.cz, aktuálně.cz či eurozpravy.cz nebo euraktiv.cz

Ohledně analytické části je důležitá i sekundární literatura, hlavně v rámci analýzy volebních programů. Kniha autorů Dana Marka a Michaela Bauna *Česká republika a Evropská unie* z roku 2006 byla přínosná nejen v otázkách vstupu České republiky do EU, ale také sloužila ke stručnému popisu vybraných politických stran. Textů, které se zabývaly hlavně analýzou postojů politických stran k evropské integraci, je nepřehledné množství. Za zmínku rozhodně stojí kniha Vlastimila Havlíka z roku 2009, nesoucí název *České politické strany a evropská integrace – evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* Jelikož se autor zabývá pouze volbami do roku 2006, je z této publikace použito jen malé množství informací. Ze sborníku *Z periferie do centra Evropy, 20 let vývoje vztahu ČR a EU*, od autorů Miloše Brunclíka, Zbyňka Klíče a kol., vycházely informace především z článku od politologa Jana

Kubáčka *Tématika EU a evropská politika ve volební komunikaci českých politických stran – fenomén europeizace ve volebních programech a marketingu českých politických stran od roku 1989*. Jan Kubáček se ve svém textu zabýval hlavně postoji stran ve volebním období 1989–2009. Přínosným byl také článek *Evropské politické strany a stranické systémy v ČR* od autorů Víta Hlouška a Pavla Pšeji. Posledním použitým článkem, který se zabýval i jednotlivými programy politických stran, byl text od Ivety Frízlové, Michaely Kozlové, Ondřeje Málka a Jaroslava Švestky *Vliv europeizace na české politické strany*, který mimo jiné obsahoval také stručný popis stranických postojů a následné typologické přiřazení na zkoumané strany.

Pro metodologické začlenění práce pomohla autorce kniha *Jak zkoumat politiku* od Petra Druláka, který se zabývá různými metodologickými postupy. Stěžejní částí této knihy byla její třetí kapitola – *Komparativní případová studie* od autora Jana Karlase.

1. Typologie stranického euroskepticismu

Stranický euroskepticismus se zabývá názory a postoji politických stran k evropským tématům, a proto je hned z několika důvodů výhodné jeho zkoumání. Náplní tohoto textu je zjistit, jaké postoje zastávají vybrané politické strany, což se díky aplikaci této typologie pokusí autorka zjistit. Hlavním cílem této kapitoly je přiblížit čtenáři význam slova euroskepticismus, jeho původ, vývoj a definici. Kvůli nepřehlednému množství různých vymezení je tento pojem nelehké definovat, a proto se právě toto stalo náplní následující části textu. V dalších podkapitolách je představena typologie chování politických stran vůči evropskému procesu. Pro analýzu bylo zvoleno pět různých stranických typologií, které se zaměřovaly nejen na euroskeptické strany, ale i na strany proevropsky orientované. Na závěr teoretické části dochází ke shrnutí získaných informací a k následnému výběru té nejvhodnější pro aplikování na politické strany.

1.1. Vymezení a definice pojmu euroskepticismus

Politologický výzkum euroskepticismu představuje relativně mladou záležitost, která se do povědomí dostala hlavně s nárůstem a prohloubením integračního procesu od počátku 90. let 20. století. (Havlík, Kaniok 2006: 9) Na počátku těchto let začaly různé formy euroskepticismu zaujímat významná místa i v kontinentální Evropě. Intenzita euroskepticismu se měnila od základního odmítnutí současné podoby až po nutné reformistické kritiky v závislosti na zemi původu. (Harmsen, Spiering 2004: 13) Skepsi vůči myšlence evropské integrace je možné označit teprve až s přeměnou Evropského společenství na Evropskou unii a taktéž s rozšiřováním agendy ES po přijetí Maastrichtské smlouvy v roce 1992. Již dávno před podepsáním Maastrichtské smlouvy můžeme pozorovat několik kritických momentů v činnosti Evropského společenství, které přispěly k vývoji euroskepticismu. První osobností, která tento pojem přivedla do politického života, byla Margaret Thatcherová. (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 22–23) Právě za první projev euroskepticismu lze považovat proslov Margaret Thatcherové na summitu Evropské rady v Bruggách v roce 1988. (Havlík 2009: 17)

Pro jednodušší pochopení toho, co vlastně euroskepticismus znamená, je nutné si slovo nejprve systematicky rozložit. Slovo „*skepticismus*“ lze označit za jakési „*pochybování*“ o tom, zda to, co si myslíme, je správné. Slovo „*skeps*“ lze dávat do souvislosti s pojmy, jako jsou „*pochybování*“ či „*nedůvěra*“. Předponou „*euro*“ označujeme vše, co souvisí s EU. Z toho

tedy vyplývá, že pojem euroskepticismu lze definovat jako „*pochybnost či nedůvěra vůči evropské integraci nebo jen k určitým politikám či k dalšímu směřování EU.*“ (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 23–24)

Najít jasnou definici a shodu mezi odborníky není snadné, neboť je složité odlišit pojmy kritika a skepse v míře intenzity. Existuje celá řada definic od autorů, kteří se tímto fenoménem zabývali. Řada z nich argumentuje tím, že euroskepticismus a jeho výskyt lze vysvětlit hlavně strategickými faktory, za což můžeme považovat postavení politických stran v rámci stranického systému. (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 24) Například autoři Spiering a Harmsen uvádějí, že se euroskepticismus zpočátku jevil jen jako „*typický anglický jev*“. (Harmsen, Spiering 2004: 13) Podle Bernharda Wesselse znamená euroskepticismus „... *celistvé odmítnutí evropské integrace, zatímco kritika EU usiluje o nápravu či zlepšení jejího směřování*“. (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 24) S první oficiální definicí přišel na konci 20. století britský politolog Paul Taggart, který jej viděl jako projev myšlenky kvalifikované opozice, stejně jako myšlenku obsahující nekvalifikovanou a celkovou opozici vůči procesu evropské integrace. (Kaniok 2005: 153)

Zpočátku se evropská témata v České republice často neobjevovala, neboť se strany zabývaly především tématy souvisejícími s pádem komunistického režimu. Vše se začalo měnit s blížícím se vstupem země do EU, kdy se zvýšilo i množství evropských témat ve volebních programech. V současné době je euroskepticismus v České republice na vzestupu. Důvod tohoto stavu můžeme vidět například v situacích, které se v posledních letech udály a které mají za následek zpochybnování procesu evropské integrace. Nárůst euroskeptických nálad lze přikládat i médiím, neboť právě tyto události jsou jimi často přehnaně interpretovány nebo naopak málo vysvětleny. Fenomén euroskepticismu byl pro tuto práci zvolen na základě toho, že je Česká republika často považována za jednu z nejvíce euroskeptických zemí. Následující podkapitoly se věnují chování politických stran k procesu evropské integrace.

1.1.1. Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka

Jedním z hlavních teoretiků zabývajících se vztahem politických stran vůči evropskému integračnímu procesu byl britský politolog Paul Taggart. Ten ve svém článku *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems* z roku 1998 jako

první definoval euroskepticismus jako „... vyjádření myšlenky kvalifikované opozice, stejně jako myšlenku obsahující nekvalifikovanou a celkovou opozici vůči procesu evropské integrace.“ (Kaniok 2005: 154) Právě tato definice byla dle autora prvním průnikem euroskepticismu do akademického světa.

Paul Taggart byl prvním autorem, který přišel s rozdělením typologie postojů podle míry stranického euroskepticismu. Jeho analýza zahrnovala 3 různé formy opozice vůči EU. První postoj definuje autor jako odmítavý, který se staví k celkové myšlence evropské integrace negativně. Druhá forma postoje se sice nestaví proti procesu, ale přesto nepovažuje EU za nejvhodnější formu integrace. Třetí forma postoje je definována tak, že opozice sice není proti procesu integrace, ale i tak nevidí EU jako nejvhodnější formu integrace. (Havlík, Kaniok 2006: 10–11)

Toto rozdělení dále rozšiřuje o 4 skupiny politických stran, a to podle míry intenzity jejich euroskepticismu. Prvním skupinou jsou takzvané monotematické euroskeptické strany neboli *single issue parties*. U těchto typů stran sehraje nejdůležitější roli právě euroskepticismus, neboť jejich primárním cílem je odpor vůči evropské integraci. Mezi hlavní body volebních programů patří odchod země z EU. Druhou skupinou jsou strany protestní neboli *protest based parties*. Tato skupina stran se sice vymezuje vůči politickému systému, ale euroskepticismus pro ně představuje jen jakýsi doplněk v rámci programatiky. Třetí skupinou jsou strany, které zastávají euroskeptické postoje. Zde můžeme hovořit o stranách demokratického spektra, které jsou často součástí vládnoucích koalic, a proto je autor označuje za etablované neboli *established parties*. Poslední skupinou jsou různé euroskeptické frakce uvnitř politických stran. Tento typ stran se navenek orientuje spíše proevropsky, nicméně i tento typ má uvnitř frakce euroskeptický postoj. (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 25–26)

V pozdějším rozpracování původní Taggartovy verze, vzniklo společně s Aleksem Szczerbiakem nové pojetí euroskepticismu. V díle *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Denifinition, Measurement and Causality* z roku 2000 představili autoři poprvé dvě nová dělení, a to na takzvaný tvrdý a měkký euroskepticismus. Základní odlišnost těchto dvou pojetí spočívá v rozdílu hloubky a míry odporu. (Havlík, Kaniok 2006: 15)

„Tvrdý (*hard*) euroskepticismus“ byl původně definován jako „... *principiální opozice vůči EU a evropské integraci, která v důsledku vede k žádosti strany o vystoupení z EU. Politika strany je namířena proti projektu evropské integrace jako takovému.*“ (Taggart, Szczerbiak 2003: 6) Přesněji řečeno zástupci tvrdého euroskepticismu odmítají evropskou integraci a EU

v její nynější podobě. Odmítají EU jako celek, její politiku a celkové směřování. (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 29)

„Měkký (soft) euroskepticismus“ byl naproti tomu definován jako *„... politika, v níž není přítomna principiální námitka proti evropské integraci či proti členství v EU, ale obsahuje námitky vůči jedné či více z politických oblastí, které vedou k vyjádření kvalifikované opozice vůči EU.“* (Taggart, Szczerbiak 2003: 6) Zástupci měkkého euroskepticismu jsou sice také euroskeptičtí, ale nijak radikálně se nestaví proti evropskému integračnímu procesu. (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 29)

Toto rozdělení se posléze dočkalo i kritických ohlasů. Mezi největší kritiky Taggartova a Szczerbiakova pojetí euroskepticismu patří Petr Kopecký a Cas Mudde. Jejich kritika se soustředila na čtyři hlavní nedostatky. Prvním problémem bylo příliš široké uchopení měkkého euroskepticismu. Tento pojem je podle Kopeckého a Muddeho definován tak široce, že zde můžeme prakticky zařadit jakýkoliv nesouhlas s kterýmkoliv rozhodnutím EU. Další problém se týkal rozdílu mezi tvrdým a měkkým euroskepticismem, který je nedostačující. Třetí problém spatřují v tom, že kritéria, která jsou použita ke spojení a oddělení obou forem euroskepticismu, jsou nejasná. Poslední problém kritici vidí v tom, že obě kategorie neobsahují dostatečné rozlišení mezi myšlenkami evropské integrace na jedné straně a EU jako součástí těchto myšlenek na straně druhé. (Kopeček 2004: 242) Z názorů Kopeckého a Muddeho vychází, že je euroskepticismus špatně připisován stranám a ideologiím. To může v praxi vést k nadhodnocování a podhodnocování euroskepticismu v kterémkoliv politickém systému, což může mít dopad v tom, že bychom mohli euroskepticismus považovat za méně či více euroskeptičtější, než ve skutečnosti je. (Kopecký, Mudde 2002: 300)

Na základě těchto nesrovnalostí došlo v roce 2002 k revizi původní definice tvrdého a měkkého euroskepticismu. V pozměněné verzi definují tedy autoři tvrdý jako *„... principiální opozici vůči projektu evropské integrace v podobě EU, a to především ve smyslu odmítání transferu moci směrem k nadnárodním institucím.“* (Taggart, Szczerbiak citováni in Havlík, Kaniok 2006: 20)

Naopak revidovaná verze měkkého euroskepticismu nově znamená *„... absenci principiální kritiky vůči EU, ale přítomnost opozice vůči současné plánované trajektorii, jejímž obsahem je nárůst kompetencí a suverenity EU.“* (Taggart, Szczerbiak citováni in Havlík, Kaniok 2006: 20)

Taggartova a Szczecbiakova revidovaná typologie se podle Kanioka jeví jako nejvhodnější. Toto revidované pojetí sice nepatří mezi ideální, ale i přesto vypovídá o postojích politických stran poměrně spolehlivě. (Havlík, Kaniok 2006: 21) Autorka považuje za jejich nedostatek absenci pozitivní škály, neboť se zaměřují pouze na negativní postoje. Bohužel pro tuto práci netvoří vhodný reprezentativní vzorek, neboť se nezabývá pozitivními postoji, které jsou pro analýzu důležité. Další problém můžeme vidět v širokém uchopení měkkého euroskepticismu, který ani v revidované verzi nepředstavuje ideální formu.

1.1.2. Typologie Petra Kopeckého a Case Muddeho

Petr Kopecký a Cas Mudde ve svém díle *The Two Sides of Euroscepticism: Party Position on European Integration in East Central Europe* vycházejí z kritiky Taggartovy a Szczecbiakovy teorie měkkého euroskepticismu, kterému vyčítali jeho všeobecnost a nepřesnost. Z této kritiky vycházejí při snaze o představení vlastní typologie, která spočívá v rozlišení čtyř možných přístupů k evropské integraci. Jejich typologie je obohacena o rozměr pozitivních postojů k evropské integraci a následně rozlišují mezi *rozptýlenou a zvláštní* (specifickou) podporou evropské integrace. Za tzv. *rozptýlenou* lze považovat podporu myšlenkám evropské integrace, na kterých je EU založena. Naopak za zvláštní můžeme považovat podporu dalšího rozvoje EU. Na základě těchto dvou dimenzí pak vytvářejí svou stranickou typologizaci. V rámci prvního rozdělení, tedy podpory evropské integrace, existují tzv. „*eurofilové a eurofobové*“. (Kopeček 2004: 243)

„*Eurofilové*...“ věří, že „... *základními myšlenkami evropské integrace je institucionální kooperace na bázi sdílené suverenity a integrované liberální tržní ekonomiky*.“ (Kopeček 2004: 243). Do této skupiny stran můžeme zařadit jak zastánce vytvoření nového nadnárodního útvaru (například federalisty), tak naopak i zastánce ekonomické integrace. Mezi eurofily tak patří například Margaret Thatcherová nebo Jean Monet. (Kopeček 2004: 243)

Naopak „*eurofobové*“ nepodporují obecné ideje evropské integrace, na kterých stojí EU. Tuto pozici zastávají hlavně pro svou nacionalistickou, socialistickou nebo izolacionistickou orientaci, neboť věří, že evropská integrace je hloupost, a to s ohledem na odlišné rozdíly mezi všemi evropskými státy. (Kopecký, Mudde 2002: 302–303)

Druhá skupina je věnována „*EU-optimistům a EU-pesimistům*“, jejichž hlavním cílem je naopak podpora EU.

„*EU-optimisté*“ podporují EU a její aktuální podobu. Podporují taktéž její další rozvoj a jsou přesvědčeni o správnosti současného vývoje. Kopeček doplňuje, že i když strana zastává kritický vztah k jakékoliv politice EU, nemusí to hned znamenat odstranění z této kategorie. (Kopecký, Mudde 2002: 302–303)

„*EU-pesimisté*“ nepodporují EU v současné chvíli a jsou pesimističtí k dalšímu jejímu vývoji. I přes tento názor to nemusí ihned znamenat negativní postoj k členství v EU. (Kopecký, Mudde 2002: 302–303)

Tyto dvě dimenze následně vedou ke čtyřem kategoriím stranických pozic. Následnými kombinacemi všech výše zmíněných vznikají různé postoje k EU. Kombinací eurofilů a eurooptimistů můžeme rozlišit tzv. „*euroentuziastické strany*“. Tyto strany se vyznačují podporou evropské integrace a jsou zastánci současné trajektorie. Další možnou kombinací vznikají tzv. „*euroskeptické strany*“. Ty vznikají kombinací eurofilů a europesimistů. Tyto strany podporují obecné myšlenky evropské integrace, ale jsou pesimistické k současné podobě EU. Třetí možnou kombinací eurofobů a europesimistů vznikají tzv. „*euroodmítavé strany*“. Ty neuznávají v podstatě, co se týče EU, vůbec nic. Poslední možnou skupinou jsou „*europragmatické strany*“, které vznikají kombinací eurofobů a eurooptimistů. Tyto strany se vyznačují jako odmítavé vůči evropské integraci, ale naopak se řadí mezi podporovatele současné orientace EU. Jejich postoje jsou dvojí. Sice nepodporují myšlenky evropské integrace, ale podporují další vývoj EU. (Kopecký, Mudde 2002: 302–303 in Kopeček 2004: 243–244)

Tabulka 1. Typologie Petra Kopeckého a Case Muddeho

	EUROFILOVÉ	EUROFOBOVÉ
EU- OPTIMISTÉ	<i>Euroentuziastické strany</i> <ul style="list-style-type: none"> - Podporují evropskou integraci - Podporují současnou trajektorii EU 	<i>Europragmatické strany</i> <ul style="list-style-type: none"> - Odpůrci evropské integrace - Podporují současnou trajektorii EU
EU- PESIMISTÉ	<i>Euroskeptické strany</i> <ul style="list-style-type: none"> - Podporují evropskou integraci - Odmítají dnešní trajektorii EU 	<i>Euroodmítavé strany</i> <ul style="list-style-type: none"> - Odpůrci evropské integrace - Odmítají dnešní trajektorii EU

Zdroj: Havlík, Kaniok 2006: 16

I k této typologii se objevila řada kritických výtek. Za zmínku rozhodně stojí reakce předchozích autorů, tedy Tagggarta a Szczerbiaka, kteří u této typologizace viděli hned tři podstatné nedostatky. Jedním z nich bylo, že nově zavedená terminologie příliš zužuje už zavedený pojem euroskepticismu. Do jeho obsahového vymezení se řada stran v obecném diskurzu považovaných za euroskeptické prostě nevejde. Druhý nedostatek viděli v kategorii euroentuziastických stran. Tato kategorie má dle nich stejný problém jako měkký euroskepticismus, a to, že je příliš široká. Poslední nedostatek je v kategorii europragmatických stran. Podle nich je to nelogická a nesmyslná kategorie, pro niž ve starých členských státech nelze najít relevantní příklad. (Kopeček 2004: 245) Podle názoru autorky by se tato typologie stranického chování mohla zdát vhodná pro budoucí aplikování na strany, neboť obsahuje i pozitivní škálu názorů k otázce evropské integrace. Nicméně její častá kritika zapříčinila změnu autorčina názoru a pro aplikaci si proto zvolila jinou typologii.

1.1.3. Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda

Dalšími teoretiky, kteří vytvořili v rámci euroskepticismu následující rozdělení, byli Chris Flood a Simon Usherwood. Euroskeptické strany rozčlenili podle jejich pozice vůči EU, a to do šesti skupin. Tato typologie je podrobnější podobou a reakcí na koncept Kopeckého a Muddeho. Toto dělení lze rozdělit na dvě podskupiny, a to na strany euroskeptické a strany eurooptimistické.

Z euroskeptického hlediska sem patří tři skupiny.

Za prvé jsou to tzv. „*euroodmítači*“, kteří odmítají členství v EU.

Druhou skupinou jsou tzv. „*euorevizionisté*“, kteří požadují návrat integračních procesů do původního stavu, který byl před přijetím nějaké z důležitých smluv.

Třetí skupina obsahuje tzv. „*minimalisty*“, kteří akceptují současný stav, ale nechtějí další prohlubování integrace.

Z eurooptimistického hlediska sem můžeme naopak zařadit zbylé tři skupiny.

Za prvé tzv. „*gradualisty*“, kteří podporují další integraci, a to buďto celého systému, nebo určité politiky.

Za druhé zde můžeme vidět tzv. „*reformisty*“, kteří prosazují zapojení do reformy s důrazem na její nutnost a nezbytnost.

A jako poslední můžeme zařadit tzv. „*maximalisty*“, kteří jsou považováni za nejvíce proevropsky orientované, neboť podporují další integraci celého systému nebo určité politiky. (Flood, Usherwood 2007: 6)

Tato stupňovitá typologie se jeví podle Kanioka jako zajímavá, ale na země střední Evropy je málo aplikovatelná. Důraz na vymezení jednotlivých typů podle Flooda a Usherwooda znamená rezignaci na dlouhodobější soudy a hodnocení. Politické strany se málokdy vymezují či revidují své postoje na základě studia znění či revizí primárního práva. Právě tato typologie může najít uplatnění například ve výzkumu postojů k dílčím dokumentům evropské integrace, třeba k tzv. Evropské ústavě. (Havlík, Kaniok 2006: 22) Bohužel některé stupně jsou nedostatečně vysvětleny, a tak může docházet k problematickému uchopení a přiřazení k jednotlivým stranám.

1.1.4. Typologie Nicola Contiho a Luca Verzichelliho

Další typologií zabývající se euroskepticismem je koncept Nicola Contiho a Luca Verzichelliho. Tito autoři navazují na tvorbu Taggarta a Szczerbiaka tím, že do své typologie zahrnují dvě kategorie, a to měkký a tvrdý euroskepticismus. Conti a Verzichelli pracují s celou škálou postojů, a to od nejvíce pozitivních až po nejvíce negativní.

„*Funkční europeanismus*“ – tyto strany se liší tím, že plně podporují evropskou integraci. Strana, která patří do této kategorie, bude podporovat integraci tak dlouho, dokud se nedostane do rozporu s jejími zájmy.

„*Identitární europeanismus*“ – tento typ patří mezi nejpozitivnější skupinu, která reprezentuje principiální podporu evropské integrace. Klíčovým cílem je integrace a její následné prohlubování.

„*Neutrální europeanismus*“ – tento typ stran odráží pomyslný střed mezi euroskepticismem a europeanismem. Nezabývá se integračním problémem, ale díky tomu vyvíjí jasný postoj k evropské integraci. Ve volebních programech stran se téma evropské integrace buďto neobjevuje vůbec, nebo úplně minimálně.

„*Tvrký euroskepticismus*“ – můžeme definovat jako zastávání negativního postoje a odmítání integračního procesu, ve kterém je zpochybňována legitimita EU. Dalším důsledkem je případné vystoupení z EU, nebo přenesení kompetencí z úrovně supranacionální na úroveň národních států.

„*Měkký euroskepticismus*“ – zde se nejedná o odpor vůči evropské integraci, ale spíše o negativní reakci na dané téma. (Conti 2003: 17)

Rozdíl mezi tvrdým a měkkým euroskepticismem spočívá v tom, že měkce euroskeptické strany souhlasí s případnou reformou EU, kterou považují za cestu k odstranění nedostatků. Proto se přístup k evropské integraci nevyznačuje v tomto případě tak radikálně, jako u tvrdého euroskepticismu. (Kaniok 2005: 155)

Tabulka č. 2 Typologie Nicolo Contiho a Luca Verzichelliho

Postoj	Obecná charakteristika stranického postoje
Tvrký euroskepticismus	Principiální opozice k EU a evropské integraci
Měkký euroskepticismus	Není principiální opozice proti členství v EU a evropské integraci, ale kvalifikovaná opozice vůči EU v jedné nebo více politických oblastech
Neutrální postoj	Nevyhraněný pohled na evropskou integraci
Funkční europeanismus	Podpora procesu evropské integrace primárně s ohledem na domácí zájmy nebo zvláštní stranické cíle a zájmy, obrana spíše současné podoby EU
Identitární europeanismus	Principiální podpora evropské integrace a EU, prohlubování další integrace a přesunu dalších kompetencí z národní na nadnárodní úroveň

Zdroj: Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 35-36

I tato typologie obsahuje určité nedostatky. Jako jeden z nich můžeme vidět to, že pracuje s původní koncepcí revidované typologie Taggarta a Szczerbiaka, a tím pádem nepřináší nic nového. Pozitivum můžeme sledovat v inovačním vymezení dvou pozitivních přístupů k evropské integraci a jednoho neutrálního. Tato typologie patří mezi nejlépe aplikovatelné právě na české strany, neboť je přehledná a jednoduchá, obsahuje všechny typy stranických postojů. Contiho škála je svou úplností lákavá, otázkou však zůstává, zda atraktivita

na sebe navazujících stupňů nevznikla právě na úkor jejich hlubšího promyšlení. (Havlík, Kaniok 2006: 22) Podle názoru autorky je tato typologie pro její analýzu nevhodnější, neboť se zabývá celým spektrem různých postojů, od nejvíce negativních, po nejvíce pozitivní. Atraktivní je i zcela nové rozdělení na neutrální postoje.

1.1.5. Typologie Søren Riishøje

Dánský politolog Søren Riishøj vytvořil velmi podrobnou typologii stranických postojů. Vychází z podobných pozic, jako měli P. Taggart a A. Szczerbiak. Rozdíl můžeme spatřovat v tom, že se jeho rozdělení nevěnuje ve velké míře euroskepticismu, ale pracuje s jeho obsahovým původem. Ve svém výzkumu vymezil devět různých stranických pozic. (Havlík, Kaniok 2006: 20) Jedná se o:

„*Identitární euroskepticismus*“ – Zde můžeme sledovat, že jeho obsahem je rozpor mezi národní a evropskou identitou. Na základě toho může vznikat obava z pohlcování národní identity tou evropskou.

„*Cleavage*“ – Tato kategorie vychází z hlavních společenských linií město/venkov.

„*Funkcionální euroskepticismus*“ – Tento druh pramení z odporu k jedné konkrétní politice EU, například ke společné zemědělské politice.

„*Institucionální euroskepticismus*“ – Tuto kategorii můžeme vidět jako konflikt mezi legitimitou evropských a národních institucí. Nízká důvěra v národní instituce může vést ke zvýšení podpory institucí v EU.

„*Euroskepticismus národních zájmů*“ – Součástí je rozpor mezi národními a evropskými zájmy. Důležité je hájit národní zájmy navzdory oslabení společného evropského projektu.

„*Euroskepticismus zkušeností*“ – Tento druh pramení z pocitu, že vyjednávání o vstupu nějaké země do EU nebylo spravedlivé.

„*Stranický euroskepticismus*“ – Bývá formován charismatem lídrů, kteří využívají tradicionalistické, populistické či thatcherovské rétoriky. Tento druh euroskepece pak následně stojí a padá současně s lídrem strany.

„*Atlantický euroskepticismus*“ – Je definován jako rozpor mezi příklonem k USA a k EU. Hlavním cílem je odmítání společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. (Riishøj 2004)

„*Praktický euroskepticismus*“ – Ten nemá konkrétní obsah. Strany zde nepodporují žádnou konkrétní politiku. Obsahem se stává národní uchopení EU a evropeizace. Jako příklad autor uvádí slovenské HZDS. (Havlík, Kaniok 2006: 20–21)

Tato typologie je také zajímavým badatelským pokusem. Její slabinou je, že všemu dělení přiznává stejnou váhu, a to ve smyslu potenciálu pro opozici k evropské integraci, což je stěží obhajitelné. Z toho plyne, že je ve svém využití velice omezena. (Havlík, Kaniok 2006: 22)

1.2. Shrnutí

Cílem předchozího textu bylo představit teoretický rámec pro následující analytickou část. V této kapitole se autorka pokusila co nejlépe prezentovat různá pojetí stranických typologií a na základě nabytých informací vybrat tu nejvhodnější pro aplikování na jednotlivé politické strany.

Abychom správně vybrali tu nejvhodnější typologii, je nutné je následně zhodnotit. Nejvýznamnější a nejvyužívanější je koncept Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, jelikož představuje nejpropracovanější dělení euroskepticismu. Bohužel pro tuto analýzu není vhodný, neboť se zabývá pouze negativními postoji stran a zcela vypouští postoje pozitivní. Druhý koncept Petra Kopeckého a Case Muddeho se může jevit jako vhodný, neboť obsahuje i pozitivní postojovou škálu. Přesto má velké nedostatky, hlavně v pojetí skupiny europragmatiků, kterou nelze jednoduše aplikovat. Floodova a Usherwoodova typologie je pro analýzu zajímavá, avšak pro středoevropský systém málo využitelná. Jejich typologii je lepší využívat v uplatnění na výzkumy postojů ohledně konkrétní otázky, například evropské ústavy. Autoři Nicolò Conti a Luca Verzichielli přišli sice se zajímavým dělením, ale jejich typologie taktéž není úplně dokonalá, neboť nepřináší nic nového, jelikož je převzata z původní Taggartovy a Szczerbiakovy typologie měkkého a tvrdého euroskepticismu. Výhodou je ale celá škála pozitivních postojů k evropské integraci. V typologii Søren Riishøje můžeme spatřovat slabinu v tom, že všem stranám je přiznávána stejná váha ve smyslu potenciálu pro opozici k evropské integraci. Jeho rozdělení je tedy pro využití velmi omezeno. (Kaniok, Havlík 2006: 21–22)

Na základě předešlé kapitoly zvolila autorka pro svou analýzu typologii Nicola Contiho a Luca Verzichielliho z článku *Party Attitudes to European Integration: a longitudinal analysis of the Italian case*. Tato typologie splňuje všechna kritéria pro aplikaci na vybrané strany.

2. Postoje vybraných politických stran vůči EU ve zvoleném období

Politické strany jsou považovány za významné aktéry, kteří hrají klíčovou roli pro utváření politiky vůči Evropské unii. Evropská tematika se začala na politické scéně objevovat v polovině devadesátých let a k největšímu nárůstu docházelo zvláště pak kolem vstupu České republiky do EU. Tato tematika se stala nedílnou součástí všech politických stran a jejich programů. (Baun, Marek 2010: 54) Následující část práce se proto zabývá analýzou volebních programů vybraných politických stran. Pro tuto práci byly zvoleny strany: Občanská demokratická strana, Komunistická strana Čech a Moravy, Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, Česká strana sociálně demokratická. Právě tyto strany splňovaly všechna stanovená kritéria. Prvním kritériem bylo, zda byla strana součástí Parlamentu po celé sledované období. Druhým kritériem byl fakt, zda došlo v těchto volbách k překročení 5% klauzule.

Analytická část práce vychází hlavně ze stranických dokumentů jednotlivých politických stran, jak již bylo zmíněno v metodologické části úvodu. Tato kapitola je rozdělena do čtyř různých podkapitol, kdy jednotlivé podkapitoly patří politickým stranám a analýze jejich volebních programů. Nejprve dojde k představení jednotlivých politických stran a následně k analýze volebních programů ve sledovaném období. Tato část bude zaměřena na období od vstupu České republiky do EU a bude završena rokem 2018. Autorka si je vědoma rozsáhlého období, proto zde budou analyzovány pouze nejdůležitější části volebních programů a nejzajímavější postoje jednotlivých představitelů. V tomto širokém období se stalo i mnoho událostí, které mohly postoje jak samotných stran, tak jejich představitelů měnit.

2.1. Občanská demokratická strana (ODS)

2.1.1. Charakteristika strany

Občanská demokratická strana oficiálně vznikla na jaře roku 1991, a to rozpadem Občanského fóra. Stranu ODS lze označit za nejsilnější pravicovou konzervativní stranu u nás. Obecně je strana považována za odpůrce užší EU. Často je taktéž označována jako euroskeptická, měkce euroskeptická nebo jako europesimistická. Avšak její členové takové označení odmítají a označují se za eurorealisty. ODS byla do roku 1998 považována za nejsilnější vládní stranu v koaličních vládách, které byly vytvořeny po volbách v letech 1992

a 1996. Na počátku devadesátých let šla do voleb s heslem „*Zpátky do Evropy*“. Evropskou integraci považovala za nejdůležitější cíl československé zahraniční politiky. ODS v ní spatřovala jedinou cestu, jak dlouhodobě stabilizovat politickou, ekonomickou a bezpečnostní situaci v zemi. Vše se začalo měnit po odchodu do opozice v roce 1998, kdy se začaly objevovat euroskeptické názory. Přestože podporovala i nadále členství v EU, začaly se objevovat kritiky určitých aspektů evropské integrace. Vše se vyostřilo v předvolební kampani v roce 2002, kdy tehdejší předseda ODS Václav Klaus prohlásil, že ODS nepodpoří vstup do EU, jestliže EU nebude souhlasit s garancí platnosti Benešových dekretů po vstupu ČR do EU. Ačkoli se k EU staví euroskepticky, před referendem o vstupu země do EU, které se konalo v červnu roku 2003, doporučovala svým voličům, aby vstup podpořili. (Baun, Marek 2010: 56–57)

2.1.2. Analýza programových dokumentů

Šest měsíců po vstupu České republiky do EU se konaly historicky první volby do Evropského parlamentu, jejichž leaderem za ODS se stal Jan Zahradil, který se zasloužil o vznik programu nesoucího název „*Modrá šance pro Evropu – stejná šance pro všechny*“. (Frízlová et al. 2006: 6) Tento osmistránkový dokument byl rozdělen do tří kapitol zaměřených na určité oblasti zkoumání, které byly pro stranu prioritní. Hned na začátku programu se strana pozitivně vyjadřuje k našemu vstupu do EU, díky němuž se stáváme aktivním spolutvůrcem. Vstup do EU byl pro nás strategickým cílem, který nám otevřel jak hospodářský, tak politický prostor. Důležitost vidí občanští demokraté v propojenosti jednotlivých členských zemí a v jejich následné spolupráci. Prioritou je zachování fiskální, daňové a sociální politiky, což nám zajistí vzájemnou konkurenci uvnitř EU. Důležité je také zavést spravedlivé přerozdělování finančních prostředků tak, aby byly smysluplně využity. Klíčovým bodem programu je také reforma CAP⁴, která je nyní velice nevýhodná pro nové členské státy. Pro ODS je důležité být součástí EP, neboť díky tomu může realizovat všechny výše zmíněné změny. Objektem kritiky se posléze stala připravená a poté schválená Evropská ústava. Podle ODS představuje „... *kvalitativní zlom evropského integračního procesu*.“ (ODS 2004: 2-8)

Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 strana oslovila programem s názvem „*Společně pro lepší život*“. V tomto programu, který má 69 stran a byl rozdělen do 14-ti kapitol, se evropským tématům věnovala kapitola s názvem „*Plus pro českou zahraniční politiku*“. Tento program se v množství otázek ohledně evropské integrace nikterak nelišil od předešlého

---

⁴ CAP = společná zemědělská politika

programu. I nadále vidí vstup země do EU jako strategický cíl, který by otevřel velký hospodářský a politický prostor. Prosazuje stejné principy jako v letech minulých, tedy zachování daňových, fiskálních, sociálních a jiných systémů v rukou národních států, odstranění diskriminačních podmínek zavedených vůči novým státům. Jako nový bod programu můžeme vidět názorové pojetí ohledně budoucího rozšiřování EU o nové státy. ODS ohledně tohoto tématu zastává pozitivní postoj a vítá všechny země, které o tuto možnost požádají. Co se týče ústavní smlouvy, nepovažuje strana její odmítnutí za katastrofu a stále prosazuje princip jednomyslnosti ve společné evropské zahraniční politice. (ODS 2006: 53-57) Strana považovala smlouvu za krok směrem k federalizaci a evropskému superstátu, který odmítá. (Baun, Marek 2010: 58) Jan Zahradil se k tomuto vyjádřil následovně: „*My jsme stranou proevropskou, ale jsme stranou protiústavní ve smyslu evropské ústavy, protože se skutečně domníváme, že tento dokument nepřináší žádné dobré řešení ani pro ČR, ani pro EU. Ale být pro Evropu ještě neznamená být pro evropskou ústavu.*“ (Zahradil.cz 2005) Během tohoto období svůj euroskeptický postoj zmírnila, kvůli řadě faktorů. Jedním z nich byla personální změna ve vedení strany, kdy tehdejší největší kritik celkové podoby EU Václav Klaus, byl nahrazen umírněnějším Miroslavem Topolánkem. Druhým faktorem se stal fakt, že euroskeptická rétorika vede ke ztrátě voličské podpory. (Baun, Marek 2010: 57)

V souvislosti s druhými volbami do EP, konanými v roce 2009, vytvořila strana program s heslem „*Řešení místo strašení*“. Hned v úvodu zdůraznili občanští demokraté, že „... *volební strategie ODS se neopírá o katastrofické scénáře, nesnaží se voliče vyděsit. Tím neztrácíme čas a energii a hledáme konstruktivní řešení.*“ (Hynčina, Maškarinec, Novotný 2016: 51) Podle názoru strany je evropská integrace pouze a jen nástrojem ochrany českých národních zájmů. Jak můžeme vidět v další části programu, strana ve svých tradičních postojích setrvává i nadále. ODS se ve svém programu opět zaměřovala na potenciální rozšíření nových členských států, které splňují kodaňská kritéria. Na rozdíl od jiných politických stran podporují občanští demokraté členství Turecka. Tento rok se nesl i ve znamení dvou hlavních událostí, které se týkaly právě EU. Jednou z nich bylo předsednictví v Radě EU, kterému byla věnována velká část programu. (Tamtéž: 51–52) ODS zastává tvrzení, že „... *ČSSD a KSČM neodpovědně zabránily pokračování našeho předsednictví, a nenávratně tak poškodily postavení naší země v Evropě. Je smutné, že dvě desítky let po pádu železné opony a pět let po přijetí do EU, jsme byli společným hlasováním socialistů a komunistů vrženi zpět směrem na východ, že zvítězil revanšismus a závist nad demokratickou zralostí a odpovědností vůči půl miliardě Evropanů.*“ (Kubáček 2009: 63) Druhou událostí bylo přijetí Lisabonské smlouvy. K tomuto tématu

zastávala strana kritický postoj. Vívala irské odmítnutí v referendu a stála za názorem, že jí vlastně ani nepotřebujeme. Hlavním iniciátorem negativního postoje k přijetí, byl tehdejší prezident Václav Klaus. Nakonec byla v roce 2009 schválena Poslaneckou sněmovnou a podepsána. (ODS 2009: 2-4)

Program pro volby do Poslanecké sněmovny 2010 „*Řešení, které pomáhá*“, měl 52 stran a otázce zahraniční politiky byla věnována opět poslední kapitola „*ODS a EU*“. ODS se na začátku programu vyjadřovala o tom, že členství v EU je důležitý pilíř mezi názorovým postavením. Má zájem o efektivní, a především kvalitní EU. Důležitým aspektem je zavést jednotný tržní prostor bez bariér, volný pohyb osob, zboží a kapitálu. I v tomto programu můžeme sledovat pozici strany k následnému rozšíření o země bývalé Jugoslávie. I nadále vítá každou zemi, která požádá o zmiňované členství. V programu se vyjadřovala k možnému vstupu Turecka do EU a zastávala názor, že zamezení jeho přístupu by vyvolalo radikalizaci muslimských zemí, což by následně mohlo vést k radikalizaci samotného Turecka, a tím by v konečném důsledku docházelo ke snížení bezpečnosti v EU. ODS se vyjadřovala zpětně i k předsednictví v Radě, které na naši zemi vrhlo špatné světlo, díky neúplnému zvládnutí. Pro stranu je důležité obnovit elementární konsensus na zahraniční politice na české politické scéně. (ODS 2010: 44-48)

Program pro volby 2013 do poslanecké sněmovny nesl název „*#Volím pravici*“ a obsahoval 31 stran. Postoj k EU byl i nadále zdrženlivý. Evropská integrace má řadu výhod, ale i nevýhod. Nechce z Unie neodpovědně vystupovat, to však neznamená, že bude bezhlavě přijímat vše, co z Bruselu přichází. ODS chce EU „... *jako prostor ekonomických svobod a nikoli prostor evropské byrokracie.*“ (ODS 2013: 29) Poprvé se v programu vyjadřovala k možnému přijetí společné evropské měny. ČR si momentálně nemůže dovolit přijmout euro, neboť naše ekonomika na to není připravena. O přijetí by měli rozhodovat občané v referendu. „*Nechceme, aby naši senioři dopláceli na mnohem bohatší řecké důchodce, kteří si v posledních letech místo šetření užívali luxusu.*“ (Tamtéž: 28-30)

Na rozdíl od předešlých programů měl program pro volby do EU 2014 pouze šest stran, což dokládá, že české strany již nepřikládají evropským tématům takovou váhu. V úvodu programu byly opět odmítnuty trendy směřující k „... *evropskému federálnímu superstátu...*“, ale zdůrazňovalo se, že „... *ODS i přesto věří, že pro ČR převažují výhody jejího členství v EU.*“ (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 53) Také proto nechtěli populisticky volat po vystoupení z EU. (Tamtéž) Hlavním bodem programu se stalo odmítnutí eura a požadavek, aby vláda ČR vyjednala trvalou výjimku z přístupové smlouvy, díky níž by ČR nemusela nahradit korunu

společnou měnou. Nermalou kritiku si zasloužila i imigrační politika EU, kdy ODS odmítá jakékoliv návrhy pro přerozdělovací kvóty pro uprchlíky směřující na území EU. „*Nikdy nepodpoříme žádné návrhy, které by vedly k zavedení kvót, podle nichž by byli imigranti ze třetích zemí přerozdělováni do jednotlivých členských států unie*“. (ODS 2014: 24) I nadále odmítá fiskální unii, která by měla směřovat k harmonizaci daní. Za zmínku stojí i kritika evropských politik v oblasti životního prostředí. Odmítají nesmyslné klimatické závazky, které ohrožují hlavně český průmysl. (Tamtéž: 1-28)

Poslední volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2017 se nesl pod heslem „*Silný program pro silné Česko*“. Tématu evropské unie se věnovala jedenáctá kapitola. EU je vnímána jako společenství států, které slouží k prosazování jejich národních zájmů. Pro následující volební období chtějí zavést důslednou přistěhovaleckou politiku, která by ulehčila vstup těm cizincům, kteří by pro nás mohli být přínosem, a naopak zpřísnit podmínky těm, kteří nechtějí naše zákony, hodnoty a zvyky. Strana chce zrušit povinnost přijmout euro. Chtějí zavést trvalou výjimku do té doby, než se Češi sami nerozhodnou, zda je chtějí, či nechtějí. (ODS 2017: 11)

Na základě tohoto dokumentu vytvořila ODS ještě jeden s názvem „*Silné Česko v Evropě 21. stol., pozice ODS k EU*“. Tento 24stránkový dokument obsahoval několik důležitých aspektů, na které se ODS zaměřuje od vstupu do EU. ODS nikdy neuvažovala o vystoupení z EU a k otázkám evropské integrace přistupovala vždy aktivně. V programu vytyčuje čtyři hlavní krize EU, které považuje za příležitost. Jedná se o krizi hospodářskou, migrační, bezpečnostní a důvěry. Hospodářská krize se zabývá hlavně tím, aby se zachránila současná podoba eurozóny. Migrační krize je zapříčiněna největší vlnou přistěhovalců od druhé světové války, která způsobila v EU chaos. Bezpečnostní krize je důležitým prvkem, neboť se nyní nacházíme v přímém ohrožení islámským terorismem. Je důležité utužovat dobré vztahy s NATO. Krize důvěry je spojena hlavně s odchodem VB z EU, s tzv. Brexitem. Stalo se poprvé, že se nějaký členský stát chce vzdát svého členství v EU. (Pozice ODS k EU 2017)

ODS vidí největší přednosti integračního procesu v oblasti ekonomické, přesněji řečeno v rozšíření trhu. Naopak odmítavě se staví proti všem integračním snahám, které se týkají státu a tzv. „*blahobytu*“. Za rezervovaný můžeme označit hlavně postoj k přijetí společné evropské měny, který nepovažuje za vhodný. (Havlík, Kaniok 2006: 71) Co se týče samotných programů, můžeme je považovat za jedny z nejlépe propracovaných ohledně otázek evropské integrace. Největší prostor je této otázce věnován hlavně v posledních letech, když před posledními volbami v roce 2017 vytvořila mimo jiné i stranický dokument o Evropské unii.

2.2. Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

2.2.1. Charakteristika strany

Komunistická strana Čech a Moravy je nástupkyní Komunistické strany Československa. Vývoj této strany se po změně posttotalitního režimu významným způsobem odlišoval od evoluce ostatních komunistických stran ve většině ostatních zemí postkomunistického regionu, kde došlo k transformaci komunistických stran na strany socialistické. Hned po listopadových událostech prošla strana určitými změnami, ale ty se týkaly jen otázek personálních. Přestože se straně ve volbách celkem daří dosahovat slušných výsledků, jsou komunisté na celostátní úrovni považováni z hlediska vládní spolupráce všemi relevantními stranami za nepřijatelné. (Havlík, Kaniok 2006: 71)

Programovým cílem strany je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, postavená na maximální občanské samosprávě. Program KSČM vychází z původní marxistické teorie otevřeného dialogu s mezinárodním komunistickým a levicovým hnutím. Hlásí se k hodnotám a tradicím pokrokového levicového hnutí jak doma, tak v zahraničí. Důležité je hájit zájmy prostých občanů, kteří svou prací vytvářejí duchovní a materiální hodnoty. (Stanovy KSČM 2016)

2.2.2. Analýza programových dokumentů

S blížícími se volbami do Evropského parlamentu vydala strana v roce 2004 volební program s názvem „*S vámi a pro vás, doma i v EU*“. V tomto programu se KSČM podrobněji vyjadřovala hlavně k otázce evropské integrace, neboť se jednalo o poměrně aktuální věc. V úvodu programu můžeme vidět postoj k podmínkám vstupu do EU, který je považován v mnoha ohledech za nevýhodný. Přestože se do té doby vyjadřovala o tomto tématu dosti negativně, v programu prohlásila, že se chce jednoznačně podílet na řešení otázek sociální, demokratické a mírové Evropy. (Frízlová et al. 2006: 13) Dále můžeme v programu vidět reakce na silící celoevropský vývoj, který je možný charakterizovat „... *hospodářskou stagnací, ústupem od demokratických principů, nástupem asociální politiky jako důsledku převažujícího neoliberálního přístupu*“. (Havlík, Kaniok 2006: 74) V návaznosti na to, žádají komunisté o vznik takové Evropy, která bude respektovat jak rovnost všech členských států, tak celistvost a nedotknutelnost hranic. „*Cílem je, aby funkce státu nabyly vyšší kvality a přispěly ke zmírnění*

sociální a ekologické nerovnosti“ (Frízlová, Kozlová, Málek, Švestka 2006: 14) Je zde zřetelný i názor komunistů na fungování některých institucí EU, zejména Evropského parlamentu. Pro správné fungování by měl být dle komunistů demokratizován a zároveň by měl disponovat většími pravomocemi, než je tomu doposud. (Havlík, Kaniok 2006: 75)

Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006 navazuje do jisté míry na předešlý program z roku 2004. Program má prostý název „*Volební program Komunistické strany Čech a Moravy na období 2006–2010*“. Přestože byl rozdělen do sedmi kapitol, evropským tématem se zabývala pouze poslední kapitola „*Svět v míru a bezpečí*“. Program lze charakterizovat za pomoci dvou základních rysů. Vedle akceptace členství se jedná o kritiku vstupních podmínek a současné pozice ČR v EU, která je charakteristická „... *nepřipraveností oslabené ekonomiky ČR na konkurenční prostředí EU, nerovnoprávným postavením, pasivním podřizováním ČR orgánům EU*“. I nadále zde můžeme vidět neustálou kritiku vstupních podmínek a pozice České republiky v EU. KSČM kritizuje tzv. „kapitalistickou“ EU, ale zároveň je EU chápána jako jeden z instrumentů „... *socializace Evropy, která se neomezuje jen na členské země EU*“. (Havlík, Kaniok 2006: 75–76) Komunisté v programu zdůrazňují, že usilují o snahu využít všech příležitostí, které tento vstup dal, a tím omezit jeho údajné negativní dopady. Setrvává také snaha o rovnoprávné postavení ve všech institucích EU. (Frízlová et al. 2006: 16) Program pro tyto volby se může zdát poněkud obecný, co se týče otázek ohledně evropské integrace, a nepřináší v podstatě nic nového. Co se týče ústavní smlouvy, odmítají komunisté v článku tehdejšího předsedy Miroslava Grebeníčka tzv. Ústavní smlouvu. Strana v ní vidí „... *pokračování deficitu demokracie v integračních procesech a nebezpečí ústupu od garancí základních lidských práv a jistot*.“ (Tamtéž:15) Podle KSČM smlouva posilovala instituce EU, zatímco oslabovala kompetence národních států a tím znevýhodňovala menší státy. (Baun, Marek 2010: 63)

Ve volebním programu pro druhé volby do EP v roce 2009 se strana opět jako v předchozích programech snaží především o prosazování následujících myšlenek. Je zde zdůrazněna důležitost silného státu, který považuje za garanta „... *sociální a ekonomické stability země*“. (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 54) Objevuje se zde i kritika USA a NATO, které komunisté považují za strůjce světových konfliktů. Co se týče volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu, v tomto ohledu odmítá strana představu, že by vedl k zajištění důstojného života všech občanů a obrany proti ekonomické krizi. Dalším bodem, který se doposud ve všech předešlých programech vyskytoval, byla kritika různých evropských institucí, zejména Evropského parlamentu. Podobně se komunisté vyjádřili proti

diskriminačním podmínkám, které mohou panovat mezi členskými zeměmi v Evropské unii. Patří sem například omezení zemědělské produkce, volného pohybu pracovních sil, využívání fondů a podobně. Na závěr tohoto programu se strana zmínila o tom, že jako KSČM není v Evropě sama. Má s kým na svém programu spolupracovat, a díky tomuto výroku podporuje proces politického sjednocování levicových stran v EU. (Tamtéž: 55) Poslední důležitou věcí v tomto volebním období je přijetí Lisabonské smlouvy, které komunisté nevnímali pozitivně, ale přišli s tvrzením, že o přijetí této smlouvy by si měli občané rozhodnout sami v referendu. (KSČM 2009). Komunisté kritizovali způsob, jakým smlouva vznikla. Vítili irské „NE“, což podle nich představovalo šanci k zamyšlení se nad EU a cíli evropského integračního procesu. (Baun, Marek 2010: 64)

Volební program pro volby do PS PČR „*Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*“, byl rozdělen do 11 kapitol, kde se každá z kapitol věnovala jedné konkrétní politice. Jako tomu bylo v předešlých programech, ani tento se tématem evropské integrace příliš nezabýval a zůstával stále velice obecný. Může se to jevit poněkud zvláště, a to hlavně díky tomu, že v tomto období probíhala v Evropě ekonomická krize zapříčiněná přijetím eura v Řecku. Nejvíce se můžeme dočíst v poslední kapitole „*Život v míru, bez vojenských paktů, cizích základen a válek*“. Komunisté se vyjadřují k možné emancipaci postavení EU a Evropy vůči USA a tvrdí, že je důležité odmítnout jakékoliv vměšování zahraničních skupin do vnitřních záležitostí jednotlivých zemí. (KSČM 2010: 9)

Volební program pro parlamentní volby 2013 nesl název „*Program pro budoucnost*“. Hned na úvod je důležité zmínit, že ani tento program v podstatě nepřináší nic nového. Stále je důležité rovnoprávné postavení členských států v evropských institucích nebo touha po zrušení NATO a možném vystoupení naší země z něj. Jedinou novinkou je možnost zvyšování mezd na úroveň průměru EU, což zajistí uvolnění nových pracovních míst i úspory na výdajích za sociální dávky. (KSČM 2013: 1-6)

Na začátku volebního programu pro volby do Evropského parlamentu 2014 uznává strana v úvodu, že nikdy nestála v čele rychlého začlenění ČR do EU, ale i přes tuto původní zdrženlivost považuje dnes za důležitost znovuvrácení smyslu evropské integrace. „*KSČM je stranou podporující objektivní procesy vzájemně výhodné integrace, ale byla a je kritická k současné podobě EU...*“ (Hynčica, Maškarinec, Novotný 2016: 55) Pro komunisty je důležitá představa Evropy taková, ve které dojde k „*... prohloubení integrace, která přispěje k prosazení vyšší úrovně sociálních, ekonomických a kulturních práv občanů i mírového vývoje.*“ (Tamtéž: 56) Dále chtějí přebudovat celou Evropu na základě solidarity a suverenity lidu, tedy na základě

rovnosti a spolupráce. „*Jsme pro Evropu mírovou a humanitní, Evropu práce i chránící životní prostředí, Evropu sociální a socializující.*“ V kapitole „*Rudozelená alternativa pro Evropu*“ je zmíněna důležitost podporovat v Evropě „... *systemovou alternativu na solidárním, demokratickém, mírumilovném a ekologickém základě*“. (Tamtéž: 55) Program pro tyto volby se tématy nijak neodlišuje od předešlých programů. (Tamtéž: 55–56)

Volební program pro poslední volby do PS PČR 2017 se nazýval „*Jsme váš hlas!*“ a byl rozdělen do pěti kapitol. Evropským tématům se nejvíce věnovala poslední kapitola „*Právo, spravedlnost, demokracie*“. K opakujícím se slibům přibylo velké množství nových. Nadále se usiluje o zrušení paktu NATO a obnovení úlohy OBSE⁵. Novinkou je odmítnutí také dohody CETA⁶, TTIP⁷ a TISA⁸, díky nimž by mohl nastat nerovnoprávný vztah Evropy, Kanady a USA. To by mohlo vést ke zhoršení životního standardu našich občanů. Za zmínku stojí určitě požadavek na zakotvení přímé demokracie, jehož součástí by byla možnost referenda. Tuto možnost komunisté shledávají jako důležitou pro správný chod demokracie. Pro komunisty je také důležité udržet si dobré vztahy se sousedními státy. Důraz v tomto programu byl kladen i na aktuální problém s migrační krizí. Komunisté chtějí po EU požadovat regulaci migrace na našem území. (KSČM 2017: 17-18) Vojtěch Filip se v rozhovoru vyjádřil následovně: „*Trváme na tom, že řešením není přerozdělování kvót migrantů mezi členské státy unie, ale důsledné odstraňování příčin krize a jejich počátků.*“ (parlamentilisty.cz 2018) Na řešení problému migrace musí spolupracovat všechny státy, zejména pak Francie, Itálie a Německo. Právě tyto země by měly přestat rozhodovat o tom, kam migranti půjdou. V tomto programu se strana vyjadřovala taktéž k tématu možného odchodu Velké Británie z EU. Strana chce provést institucionální proměny EU, díky nimž by se zajistila větší rovnoprávnost členských států. Brexit má být považován za výzvu a závazek k vybudování jiné Evropy. (KSČM 2017: 21-22)

Posledním tématem této kapitoly je téma přijetí společné evropské měny. K přijetí eura vypracovala KSČM devítistránkový dokument, ve kterém shrnula jak svůj dosavadní postoj k tomuto problému, tak i základní informace, jeho přínosy a dopady. Od samého počátku zastává strana názor, že přijetí společné evropské měny je nereálné. Eurozóna není v takové kondici, aby to pro naši zemi bylo výhodné. K tomuto tématu je možné vracet se nejdříve až za pět let. Přijetí eura by mělo být součástí referenda. Přestože KSČM zastává negativní postoj k přijetí společné měny, mezi straníky se najdou i výjimky. (Postojové prohlášení KSČM 2018)

---

⁵ OBSE = organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

⁶ CETA = komplexní hospodářská a obchodní dohoda

⁷ TTIP = transatlantická obchodní a investiční partnerství

⁸ TISA = dohoda o obchodu službami

Někteří členové se přijetí eura nebrání. Za zmínku stojí například ekonomický expert KSČM Jiří Dolejš nebo komunistická europoslankyně Kateřina Konečná. Oba dva zastávají názor, že si dokáží představit, že v ČR přijde den, kdy se dobrovolně vzdáme své měny a začneme platit eurem. (Parlamentnilisty.cz 2017)

Pokud shrneme výše uvedené informace, můžeme tvrdit, že se komunisté staví proti současné podobě EU, kterou chápou jako protiklad jejich vlastních stranických ideologií. Evropská unie je chápána jako „... *nedemokratické, kapitalistické, antisociální, neoliberalní uskupení států, které nerespektuje rovné postavení členských států.*“ (Havlík, Kaniok 2006: 76) KSČM je považována za radikální levicovou stranu, která má velmi specifický postoj k evropské integraci, který je ovlivněn její ideologií. Podle autorů Michaela Bauna a Dana Marka, je EU „*kapitalistickým projektem*“ oslabujícím národní státy. Ač je považována za euroskeptickou stranu, vnímá evropskou integraci jako nevyhnutelný proces a EU jako nástroj mezinárodní spolupráce levicových stran. Neodsuzuje EU jako takovou, ale kritizuje její formát, tedy její nadnárodní charakteristiku. (Baun, Marek 2010: 62–63)

I přes značný odpor komunistů k tomuto tématu je nutno dodat, že akceptovali členství v EU, jehož vstup považují za prostředek, který nám může umožnit realizaci změn směřujících k zavedení sociálně spravedlivé společnosti. (Havlík, Kaniok 2006: 76) Cílem strany nebylo opustit Evropskou unii, ale výrazně ji transformovat s ohledem na vlastní tradiční programová východiska.

2.3. Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

2.3.1. Charakteristika strany

KDU-ČSL lze považovat za středopravou konzervativní stranu, která zastává od počátku 90. let kladný postoj k EU. Je považována také za jednu z nejsilnějších proevropských stran u nás. Podporuje federální Evropu a další prohlubování integrace, a to na základě principů subsidiarity, proporcionality a solidarity. Křesťanští demokraté tvořili součást pravicových vlád v letech 1992–1998. Postoj zůstal od 90. let nezměněn. V programu z roku 1998 byla zdůrazňována potřeba pokračovat v přístupovém procesu do EU. Následně podporovala strana v roce 2002 členství tím, že by to konečně ukončilo postkomunistickou éru a vrátilo zemi zpátky do Evropy. (Baun, Marek 2010: 61)

Strana sebe charakterizuje jako křesťanskodemokratickou, konzervativní stranu založenou na křesťanských hodnotách a principech. V politických řešeních dbá na dodržování morálky, osobní zodpovědnosti, šetrnosti, hospodárnosti, subsidiarity a svobody, zároveň však solidaritu. Za zásadní evropskou hodnotou považují sociální mír, který je prevencí sociálních nepokojů, které v minulém století vedly k nástupu nacismu a komunismu. (kdu.cz)

2.3.2. Analýza programových dokumentů

Volební program pro první volby do Evropského parlamentu, konající se v roce 2004, obsahoval osm stránek. Za zmínku určitě stojí například zájem o vyrovnání ekonomických rozdílů mezi evropskými regiony či o zabezpečení vnějších hranic. SZBP⁹ je nezbytně nutná pro správný chod země. I tento dokument potvrzuje, že se tradiční hodnota zájmů lidovců jako je „rodina“ propojuje s evropským aspektem. KDU-ČSL se na další období stává jedinou stranou středopravého proujního programu. (Kubáček 2009: 71–72) Co se týče samotného vstupu ČR do EU, podporovala strana tento vstup už od samého počátku vyjednávání.

KDU-ČSL vytvořila pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2006 volební program „*Klidná síla*“, který obsahoval 15 kapitol. Evropským otázkám se věnovala poslední kapitola s názvem „*Zahraniční politika*“. Tento program byl k otázkám EU pozitivně naladěný. Od samého počátku byl kladen důraz hlavně na zapojení ČR do EU. Strana uznává a podporuje transatlantické vazby, a i nadále se bude snažit prosazovat převzetí odpovědnosti za společnou bezpečnost členskými státy NATO. „*Jsmo však zásadně proti takové evropské ‚emancipaci‘ v oblasti evropské obranné a bezpečnostní politiky, jež by vedla k oslabení NATO*“. (KDU-ČSL 2006: 83) Lidovci považují za důležité zavést podporu studia pro mladé lidi, kteří si pro své následující studium vybrali české vysoké školy. V tomto vidí perspektivu ve vybudování dobrých vztahů se světem. Strana také podporuje co nejvyšší využití prostředků z fondů EU. Důležitost byla kladena taktéž na předsednictví v Radě Evropy v roce 2009. Lidovci ho považovali za významný úkol, na který je nutno se řádně připravit. Podstatným bodem tohoto programu je usilování o spolupráci s členskými státy EU a podpora budoucího rozšiřování o nové státy. Strana zastává k tomuto tématu pozitivní postoj. Je pro přijetí všech potencionálních členských zemí, kromě Turecka. KDU-ČSL sice uznává Turecko jako silného spojence, ale k jeho možnému vstupu do EU se staví negativně. „*Definuje-li se EU*

---

⁹ SZBP = Společná zahraniční a bezpečnostní politika

jako unie hodnot, je kompatibilita s Tureckem problematická, protože oba celky stojí na odlišných civilizačních základech. Křesťanští demokraté doporučují, aby se o každém dalším přistoupení nového státu k EU rozhodovalo v České republice referendem“. (KDU-ČSL 2006: 81-85) Tento program můžeme označit, co se týče evropských otázek, za jeden nejvíce propracovaných programů.

Volební program pro evropské volby z roku 2009 obsahoval 16 stran. Tyto volby vidí jako důležité pro naši budoucnost v EU. Strana se poprvé vyjádřila k možnému přijetí eura. Důležité je stanovení prvního data přijetí této měny, které vidí jako cestu k ekonomické stabilitě. V tomto programu poprvé sledujeme pokus o zavedení společné azylové politiky, která eliminuje zneužívání žádostí o azyl. Z toho vyplývá následná podpora rodin těch azylantů, kteří zde nejsou nelegálně. Jako v předešlých programech, tak ani ve volebním programu 2006 nesmíme opomenout otázku dalšího rozšiřování o Turecko. I nadále zastává strana stejný názor a považuje Turecko v EU za riziko. *„Pro KDU-ČSL končí hranice EU na hranicích s Tureckem“.* (KDU-ČSL 2009: 15) Co se týče tématu Lisabonské smlouvy, její přijetí považuje za úspěch. Podle tehdejší ministryně Roithové to přispělo k rozvoji hospodářství, k volnému obchodu a k posílení úlohy evropského parlamentu. (Tamtéž: 1-16)

Pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010 vznikl volební program s názvem *„To lepší v nás“*. Tento dokument, který měl 54 stran, obsahoval tři velké kapitoly. Otázkám EU byla věnována druhá kapitola s názvem *„Společnost spravedlnosti a bezpečí“*. Na začátku této kapitoly se strana vrací ke vstupu do EU a vytyčuje jeho dopady na společnost, ekonomiku apod. Chce zajistit účinné využívání evropských fondů. Pro KDU-ČSL je důležité mít dobré sousedské vztahy. Opět nesmíme zapomenout na otázku přijetí Turecka do EU. Ani tentokrát svůj postoj na toto téma nezměnila. Novinkou je prosazování obrany proti snahám Ruska negativně ovlivňovat náš vývoj v EU. Postoj k euru zůstává i nadále stejný. KDU-ČSL chce prosazovat přijetí eura bez zbytečných odkladů. Důležité je přijmout společnou měnu v co nejbližším možném termínu. *„Chceme být plně integrováni do EU, nechceme být členy druhé kategorie“.* (KDU-ČSL 2010: 24-37)

Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013 nesl heslo *„Dáme zemi do pořádku“*. Otázce evropské integrace se věnovala pouhá jedna strana tohoto programu. V podstatě se jedná o stejné body prosazování jako v předešlých letech. Rozdíl můžeme spatřovat hlavně v otázce přijetí eura. V předešlých programech jsme mohli vidět jednoznačný

postoj k tomuto aspektu. Strana zastávala názor, že přijmout euro je možné hned, a to bez zbytečného odkládání. Nyní zastává názor, že přijetí této měny bude možné tehdy, až na to česká ekonomika bude připravena. (KDU-ČSL 2013: 11-12) „*Křesťanští demokraté vysvětlují, že oni euro chápou jako symbol bohaté části západní Evropy, do které chceme patřit*“. (seznamzpravy.cz 2017) Pro stranu je důležité zavést přísnější unijní imigrační politiku s důrazem na integraci imigrantů. (KDU-ČSL 2013: 11-12)

Program pro evropské volby 2014 obsahoval pouze sedm stran a byl rozdělen do deseti kapitol, a to podle oblastí zájmů. Na začátku programu se strana vyjadřovala k tomu, proč zvolit zrovna KDU-ČSL, co v tomto volebním období chce prosazovat. KDU-ČSL chce Evropu jako bezpečný domov, kde bude ochrana obyvatel na prvním místě. I v tomto programu strana opakuje stále stejné body jako v předešlých volbách. Jedná se o odmítání přijetí Turecka do EU. Postoj k euru zůstává od roku 2009 nezměněn. Přijetí jen ve chvíli, kdy to bude pro naši ekonomiku vhodné. (KDU-ČSL 2014: 1-7) Novinku v programu můžeme spatřovat ve vyjádření k samotnému tématu migrace. „*Česká republika sama o sobě nemůže migrační krizi vyřešit. My k tomu potřebujeme dělat evropskou politiku. Do ní se konečně snažíme vložit, nejenom to, že kvóty nechceme, ale především to, že dáváme peníze do uprchlických táborů, snažíme se posilovat ostrahu hranic, snažíme se pomáhat se stabilizací v konfliktních územích.*“ (kdu.cz 2016)

Poslední volební program byl určen pro volby do PS 2017 a nesl název „*Odpovědně pro společný domov*“. Tento 30stránkový dokument obsahoval 11 kapitol. Pro tuto analýzu jsou důležité hlavně kapitoly pět a šest. Pro stranu je podstatné, aby ČR aktivně prosazovala své zájmy v EU. KDU-ČSL se ve svém programu také poprvé vyjadřovala k Brexitu. Chce prosazovat co nejlepší podmínky pro export našich podniků a prosazovat, aby českým občanům žijící ve VB byla nezměněna jejich práva. (KDU-ČSL 2017: 13-15) Podle Ondřeje Benešika je Brexit ukvapenou záležitostí. „*Británie asi ve své většině, pokud se můžeme spoléhat na to, že pořád platí rozhodnutí většiny v referendu, tak chce odejít z Evropské unie, ale neví jak. A neví, jak má nastavit vztahy s Evropskou unií. A podle mého názoru to rozhodnutí tehdy v referendu bylo velmi ukvapené. A myslím, že poměrně velká část lidí se rozhodovala na základě neúplných informací.*“ (kdu.cz 2019) Pro stranu je důležitá ochrana vnějších hranic, a to díky vrůstající imigrační krizi. K tématu dalšího rozšiřování svůj postoj i nadále nezměnila. Turecko je bráno jako silný spojenec, ale jeho možný vstup do EU je rizikem pro naši kulturu. (KDU-ČSL 2017: 13-15)

Otázka eura je pro KDU-ČSL jakožto proevropskou stranu jednoznačná. Chtějí přijmout euro ve chvíli, kdy to bude možné. Europoslankyně Šojdrová zastává následující názor: „*Jsem přesvědčena o tom, že Česká republika má na to fungovat v EU jako silná a sebevědomá země. K tomuto sebevědomí by přispělo i euro v našich peněženkách. Naše myšlenková fixace na českou korunu je povrchní zástěrkou. Naopak díky euru by se lidé u nás cítili více Evropany a hrdými Čechy a Moravany. Ostatně Slováci nám mohou být příkladem. Potřebujeme jen více sebedůvěry a pocitu odpovědnosti za budoucí generace*“. (info.cz 2019)

Například tehdejší předseda strany Pavel Bělobrádek by chtěl společnou měnu zavést v roce 2022. „*Podle mě do pěti let bychom euro přijmout měli. Myslím, že je to reálné. Je to v našem bytostném zájmu ekonomickém i politickém. Není nezbytně nutné mít euro, ale je velmi dobré mít měnu jako Německo*.“ (seznamzpravy.cz 2017)

KDU-ČSL zastává ohledně tématu evropské integrace podobný postoj jako ČSSD. Strana podporuje federální Evropu a následné prohlubování integrace na základě principů subsidiarity, proporcionality a solidarity. Dále také podporuje prohloubení integrace i v oblastech zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky, která je důležitá pro zajištění míru a bezpečnosti v zemi. (Baun, Marek 2010: 61) A proto ji lze označit za stranu od prvních okamžiků proevropskou. Toto tvrzení dokládá fakt, že ke každému tématu se stavěla pozitivně. Jediný problém můžeme spatřovat v potenciálním vstupu Turecka do EU. Tady právě naopak zastává vždy negativní postoj. To se může jevit jako zajímavé, neboť silně proevropsky orientovaná strana odmítá toto rozšíření. Paradox lze spatřovat také v tom, že například eurorealistická strana ODS tento vstup naopak podporuje.

2.4. Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

2.4.1 Charakteristika strany

Česká strana sociálně demokratická tvoří jednu z nejsilnějších levicových stran s koaličním potenciálem. V období 1998–2006 byla hlavní vládní stranou a po vytvoření vlády s ODS v roce 2007 se stala nejsilnější opoziční stranou. Sociální demokraty lze od samého počátku považovat za zastánce členství v EU. Od 90. let podporovali všechny kroky vedoucí k začlenění země do evropských struktur. Už ve volebním programu pro volby 1992 strana slibovala, že evropská integrace bude hlavním tématem její zahraniční politiky, pokud se tedy stane vládní stranou. V následujících volbách představila své plány stát se členem EU co

nejdříve. Do vládní koalice se opět dostala v roce 2013, kdy vyhrála v parlamentních volbách a vytvořila vládní koalici s KDU-ČSL a hnutím ANO 2011. (Baun, Marek 2010: 59–60)

Sociální demokraté jsou stranou usilující o uplatnění principu svobody, demokracie, sociální spravedlnosti. Důležitostí jsou rovné příležitosti ve všech oblastech společnosti. EU vidí jako dobrovolné demokratické společenství států, které usilují o zajištění míru a hospodářské prosperity. (Stanovy ČSSD 2019)

2.4.2. Analýza programových dokumentů

V programu pro volby do Evropského parlamentu „*Evropa hlavně pro lidi*“ v roce 2004 prezentovala ČSSD vstup do EU jako nejvýznamnější událost. V tomto programu je prezentováno programové desatero, které se soustředí hlavně na sociální, ekonomický a právní rozměr. Tehdejší předseda Vladimír Špidla definuje tento dokument následovně: „*Poselství našeho desatera je jednoznačné. Chceme, aby v silné Evropě měli naši občané silné zastání a silné perspektivy.*“ (Kubáček 2009: 67) Vstup do EU vede podle sociálních demokratů k posílení mezinárodního postavení země. Všechny představy strany ohledně EU měly vždy proevropský charakter. V tomto programu je vidět podpora evropských institucí, hlavně Evropského parlamentu. (ČSSD 2004: 3-4)

Pro následující volby do PS PČR v roce 2006 vytvořila strana program zvaný „*Jistoty a prosperity*“, který se členil na 8 různých tematických částí. Tématem evropské integrace se nejvíce zabývala poslední část „*Upevňovat mezinárodní postavení České republiky*“. Tato témata se zde objevovala hlavně v souvislosti s pozitivním dopadem evropské integrace na jednotlivé skupiny obyvatel. V rámci výhod se bral zřetel zejména na evropský sociální model či navýšení české životní úrovně na úroveň evropského standardu. Sociální demokraté se v programu také vyjadřovali proti úzkému chápání EU jako oblasti volného obchodu. „*Rozhodně se stavějí proti plánům ODS a jejího čestného předsedy Václava Klause na demontáž EU, což by znamenalo návrat ke konfliktním vztahům, které panovaly v Evropě před dvěma světovými válkami se všemi tragickými důsledky pro malé a střední státy, a zvláště pro Českou republiku.*“ (ČSSD 2006: 75) Evropská unie je považována za úspěšný projekt, a proto je velice důležité přispívat k jejímu dalšímu rozvíjení. V tomto programu poprvé můžeme spatřovat zmínku o vstupu do eurozóny, který by byl podle strany vhodný už v roce 2010. Důležitým aspektem v tomto volebním období bylo vyjádření ČSSD ke Smlouvě o Ústavě pro Evropu z května 2005. Sociální demokraté tuto ústavu plně podporují a vítají ji. ČSSD slibuje,

že bude věnovat velkou pozornost přípravě a výkonu předsednictví EU v roce 2009. Poslední zmínka z tohoto programu patří vstupu do Schengenského prostoru, který chce do příštího volebního období vyjednat. (ČSSD 2006: 73-76)

Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009 nesl název „*Svoboda, spravedlnost, solidarita*“ a tématem se zabývala kapitola „*Evropská společnost – mírová, sjednocená a demokratická*“. Tento dokument obsahoval velmi málo informací ohledně tohoto tématu a lze říci, že nic nového nepřinesl. ČSSD vidí důležitost v ochraně naší společné svobody a hájení národního zájmu v unijních záležitostech. Objevuje se zde vyjádření ohledně národní migrační politiky, kterou je důležité v souladu se směrnicemi EU provádět. (ČSSD 2009) V tomto roce bylo aktuálním tématem přijetí Lisabonské smlouvy. Strana se vyjadřovala tak, že je nutné „... *aby byla Lisabonská smlouva přijata ještě před naším předsednictvím. Myslí si to menší koaliční strany a naši spojence v ČSSD, která by byla nejraději, pokud by byla Lisabonská smlouva schválena hned na místě a v okamžiku, kde a kdy tento dokument spatřil světlo světa.*“ (eportal.cz 2008) Strana pohlížela na záporný výsledek irského referenda velice negativně, což považovala za negativní signál pro celou evropskou integraci. Podporovala následné pokračování ratifikace procesu, aby zajistila, že ČR zůstane „... *v hlavním proudu, a nikoli v izolaci s nálepkou potíživostí kvůli protievropské politice vládnoucí ODS*“. (Baun, Marek 2010: 60) Díky tomu doporučovala všem, aby právě česká vláda spolupracovala na vyřešení irské krize. (Tamtéž: 60)

Volební program pro volby 2010 nesoucí název „*Program změny a naděje, lepší budoucnost pro obyčejné lidi*“, se skládal na 36 stranách. Téma evropské unie můžeme najít v samostatné kapitole „*Evropská společnost – mírová, sjednocená a demokratická*“. Bohužel jsou tomuto tématu věnovány pouze dvě strany a v podstatě se nic nového neobjevuje. Hlavním cílem strany je, aby se EU pro nás stala významným aktérem globální politiky. Důležitost je kladena na co nejrychlejší uvedení Lisabonské smlouvy do praxe. V tomto programu se sociální demokraté také vyjadřovali k tématu regulované imigrace. „*Podporujeme snahu Evropské unie vytvořit společnou migrační a azylovou politiku. Klíčové bude zajistit legální migraci a současně bojovat proti migraci nelegální. Těž bude důležitá spolupráce se zeměmi, odkud lidé přichází, a hledání společných řešení.*“ (ČSSD 2010: 32) Ohledně tématu přijetí eura se strana opět vyjadřovala velice pozitivně. Sociální demokraté jsou proto, aby byla společná měna zavedena nejpozději do 5 let. (Tamtéž: 9-32)

Pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2013 byl vytvořen program „*Prosadíme dobře fungující stát*“. Tento dokument se skládá pouze z pěti

kapitol a tématu evropské integrace je opět věnována poslední kapitola „*Společnost*“. V tomto velmi krátkém odstavci se neobjevují žádné nové informace. ČSSD chce i nadále efektivně využívat ekonomických možností, které nám členství dává, a tím zlepšit čerpání všech prostředků z evropských fondů. Je také důležité aktivně se podílet na různých politických debatách, které se týkají budoucího rozvoje EU. Otázkou vstupu země do eurozóny se tento program nezabývá tolik, jako tomu bylo v předešlých letech. Přesto zastává stejný názor, že chce vstoupit do eurozóny ve chvíli, kdy to bude pro naši zemi ekonomicky nejvýhodnější. (ČSSD 2013: 32-33)

Pro volby do Evropského parlamentu 2014 byl sepsán program s názvem „*Chceme spravedlivou a sociální Evropu*.“ Obsahově se opět nikterak nelišil od předešlých programů do evropských voleb. Hlavním bodem programu je snaha o to, aby EU méně regulovala trh. Opět se objevuje názor na přijetí eura, o kterém lídr strany Jan Keller tvrdí, že o přijetí eura nerozhoduje europarlament, nýbrž česká vláda. (ČSSD 2014)

Poslední volební program do voleb 2017 se nazýval „*Dobrá země pro život*“. Tento volební program obsahoval 11 kapitol. Nejvhodnější pro tuto analýzu se jeví kapitola „*Bezpečná a spravedlivá země v srdci Evropy*.“ V tomto programu se opakují názory ohledně několika témat. Jedním z nich je snaha o spolupracující Evropu, která povede ke sblížení životní úrovně. Dále je potřeba zmínit požadavek na přijetí eura. V tomto ohledu se názor z předešlých programů vůbec nezměnil, a i nadále lze společnou měnu přijmout v okamžiku, kdy to bude ekonomicky výhodné pro obě strany. ČSSD chce udržovat dobré sousedské vztahy, protože právě ty pomáhají prosperitě v celém našem regionu. Důležité je podporovat budoucí vývoj na území západního Balkánu a v postsovětských státech východního partnerství. „*Budeme aktivně podporovat jejich transformační cestu a přiblížení EU. Stejně jako ostatní evropské státy chceme udržovat dobré strategické vztahy s globálními velmocemi – USA, Čínou a Ruskem*.“ (ČSSD 2017: 27) Novinkou v tomto programu je kontrola dvojí kvality potravin. „*Naši občané mají právo na stejnou kvalitu – především potravin – jako naši západní sousedé. Proto budeme prosazovat pravidla, která zamezí vytváření jakýchkoli dvojích standardů pro ‚bohaté‘ a ‚chudé‘ členské státy*.“ (Tamtéž: 28) Co se týče tématu odchodu Velké Británie z EU, chtějí sociální demokraté bránit jakékoli diskriminaci českých občanů a firem na jejím území. Následně pro ně vyjednat co nejvýhodnější podmínky pro život, export a obchod všech našich firem ve Spojeném království. Ohledně bezpečnostní stránky je důležité udržovat výhody Schengenského systému, a proto chce ČSSD „... *dobudovat Evropskou pohraniční a*

pobřežní stráž a účinnou společnou ochranu vnějších hranic EU.“ S tím souvisí i téma migrace a možného nastolení přerozdělovacích kvót, které sociální demokraté odmítají. Z hlediska obsahu k tématu evropské integrace je tento program nejpropracovanější. (ČSSD 2017: 26-30)

ČSSD vytvořila kvůli otázce migrace stranické stanovisko k řešení tohoto problému. Tento jednostránkový dokument obsahuje osm opatření, která je nutno prosadit. Jedná se především o dodržování a respektování pravidel Schengenského prostoru, nebo zesílení boje proti organizovanému zločinu. Je důležité, aby Evropa jako celek výrazně posílila společnou zahraniční a bezpečnostní politiku jak ve spolupráci s NATO, tak s OSN. *„Nesmí se opakovat situace, kdy v okolí Evropy zuří současně několik ozbrojených konfliktů se stovkami tisíc mrtvých a také miliony uprchlíků, aniž by jim ze strany mezinárodního společenství byla věnována adekvátní pozornost“.* (Stranické stanovisko ČSSD 2017)

Česká strana sociálně demokratická se od samého počátku vyjadřovala k tématu EU vždy pozitivně. Lze to konstatovat i z analýzy volebních programů, kdy se ke každému tématu týkajícímu se evropské integrace orientovala pozitivně.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala vývojem postojů českých politických stran v souvislosti s evropskou integrací. Výběr politických stran proběhl na základě několika aspektů. Důležitým kritériem bylo, zda se strana účastnila prvních evropských voleb a byla součástí Parlamentu ČR v momentě, kdy zde probíhala vyjednávání o budoucím vstupu do EU. Tento důvod byl zvolen proto, aby bylo možné sledovat názory z dlouhodobějšího hlediska, tedy od samotného vstupu do EU po současnost. Těmto kritériím vyhověly čtyři strany: ODS, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM. Jako metoda byla zvolena analýza stranických dokumentů, kdy hlavním zdrojem pro zjišťování informací byly volební programy. Právě na základě této metody bylo možno zjistit, jaké postoje zastávají vybrané politické strany vůči EU, což je také považováno za hlavní cíl této bakalářské práce. Časově se autorka zabývala obdobím od vstupu České republiky do EU, tedy od roku 2004, po rok 2018. V tomto širokém období byla analýza zaměřena pouze na hlavní aspekty, které mohly postoje politických stran měnit. Analýze byly podrobeny volby jak do Evropského parlamentu, tak do Poslanecké sněmovny ČR. V úvodu si autorka určila tři výzkumné otázky, které měly být prací zodpovězeny. Jednalo se o tyto otázky:

1. Jaké faktory mají vliv na postoje vybraných politických stran vůči EU ve sledovaném období?
2. Můžeme u nějaké ze stran sledovat názorové změny vůči evropským tématům, které mohly zapříčinit i změnu postoje?
3. Lze na základě analýzy volebních programů označit nějakou z vybraných stran jako negativně vymezenou vůči evropským tématům?

Práce byla rozdělena do několika hlavních kapitol. První kapitola byla věnována fenoménu euroskepticismu, nejprve vymezení pojmu a následně jednotlivým stranickým typologiím. Klíčovou typologií bylo pro tuto práci zvoleno rozdělení od autorů Nicola Contiho a Luca Verzichelliho z textu *Party Attitudes to European Integration: a Longitudinal Analysis of Italian Case*. Autorka si tuto typologii vybrala z toho důvodu, že je snadno aplikovatelná na výběr politických stran. Autoři vymezili pět hlavních skupin stranického chování, které obsahovaly jak proevropsky orientované postoje, tak naopak. Zajímavým aspektem je zařazení jedné neutrální skupiny, což lze na rozdíl od ostatních stranických typologií považovat za vhodnější. Na závěr první části textu přidala autorka zvláštní kapitolu zabývající se shrnutím

dosavadních informací, v níž bylo vysvětleno, jakým způsobem bude na základě stanoveného teoretického rámce provedena analýza.

První zkoumanou stranou byla Občanská demokratická strana (ODS). Tuto stranu je možné označit za nejsilnější pravicovou konzervativní stranu u nás a obecně ji považovat za odpůrce užší EU. Od samého počátku vyjednávání zastávala ODS pozitivní postoj ke vstupu, který považovala za strategický cíl z hlediska budoucí aktivní spolupráce. Přestože tento vstup vítala, vymezuje se negativně proti stále hlubší integraci a federalizaci EU. Ve všech volebních programech můžeme spatřovat opakující se body, na které se strana zaměřuje. Prioritou strany po celé zkoumané období bylo zachování fiskální, daňové a sociální politiky, což má zajistit vzájemnou konkurenci uvnitř EU. Jako důležité viděla budoucí rozšiřování EU o další země, například o Turecko. Zamezení vstupu Turecka do EU by podle názorů ODS vyvolalo radikalizaci muslimských zemí, a tím by se mohla snížit bezpečnost v celé Evropě. Negativní postoj zastávali občanští demokraté v otázce Evropské ústavy a Lisabonské smlouvy. Tato ústava podle nich prohlubuje federalistický aspekt integrace proti principu suverenity národních států. Podobný názor panoval i v otázce Lisabonské smlouvy. Euroskeptický názor se zmínil ve chvíli, kdy strana změnila předsedu. Tehdejší předseda Václav Klaus byl proti vstupu země do EU. Pozdější předseda Miroslav Topolánek tento vstup naopak vítal a podporoval. Co se týče otázky přijetí společné evropské měny, zastává ODS negativní postoj, neboť na to naše ekonomika zatím není připravena. Na základě získaných informací lze stranu jednoznačně označit za negativně vymezenou proti evropským otázkám, ale nicméně i přes tyto postoje nikdy nebyla pro vystoupení z EU. Na základě výzkumné otázky číslo 1. můžeme konstatovat, že žádná z událostí nezapříčinila ve sledovaném období postojovou změnu ohledně otázky evropské integrace. U výzkumné otázky číslo 2. můžeme sledovat vývojové změny v postojích mezi straníky hlavně v období, kdy byl předsedou Václav Klaus. Na základě zodpovězení třetí výzkumné otázky, která určuje typologii Contiho a Verzichelliho, lze stranu označit jako měkce euroskeptickou. Vyplývá to ze skutečnosti, že strana zastává negativní postoje jen k určitým otázkám. Přiřadit správnou typologii se může zdát poněkud složité, neboť zde můžeme vidět názorové štěpení mezi stranou a jednotlivými představiteli, jako tomu bylo za vlády Václava Klause.

Druhou zkoumanou stranou se stala Komunistická strana Čech a Moravy. Tuto stranu lze označit za nejradikálnější levicovou stranu u nás. K evropské tématice zastávali komunisté dvojí postoj. Na jedné straně respektují účast naší země v EU, ale na druhé ji považují za kapitalistický projekt, který oslabuje všechny státy. Před samotným referendem ohledně vstupu

naší země do EU vyzývala KSČM všechny své voliče, aby hlasovali proti vstupu. Komunisté odmítali od té chvíle jednu smlouvu za druhou a ve všech případech požadovali rozhodnutí na základě referenda. V případě Ústavní smlouvy a Lisabonské smlouvy zastávali komunisté taktéž negativní postoje. Dále vidí strana hrozbu nejen v samotném konceptu EU, ale také v NATO, které považují za strůjce všech světových konfliktů. Co se týká přijetí společné evropské měny, je rovněž patrný negativní názor. Právě k tomuto tématu vytvořila KSČM samostatný dokument, ve které shrnuje dosavadní názory a doporučuje tuto měnu nepřijímat. Na základě odpovědi na první výzkumnou otázku můžeme jednoznačně říci, že žádná ze situací, ke kterým došlo na území Evropy, nezapříčinila změnu postoje orientace. Ohledně druhé výzkumné otázky lze říci, že jedinou názorovou rozepří mezi straníky vyvolala otázka přijetí eura. Ačkoli je strana proti tomuto přijetí, někteří straníci toto přijetí vítají, jako například ekonomický expert KSČM Jiří Dolejš nebo europoslankyně Kateřina Konečná. Podle Contiho a Verzichelliho typologie můžeme stranu jednoznačně označit za tvrdě euroskeptickou, neboť zastává ve všech otázkách ohledně EU negativní postoj.

Třetí zkoumanou stranou je strana KDU-ČSL. Tato strana je známá svým velice pozitivním postojem k EU. Od samého počátku vyjednávání zastávala pozitivní názor a vítala budoucí vstup. Před konaným referendem také vyzývala občany, aby hlasovali pro vstup, neboť ho chápala jako důležitý bod pro budoucí chod našeho státu. Ve všech volebních programech ve sledovaném období zastávala ke všem otázkám pozitivní postoje. Ani přijetí Ústavní smlouvy a Lisabonské smlouvy nezapříčilo změnu v jejích názorech. O přijetí Lisabonské smlouvy se například poslankyně Roithová vyjadřovala tak, že tato smlouva přispěla k rozvoji hospodářství, k volnému obchodu a k posílení úlohy evropského parlamentu. Zvláštní moment můžeme spatřovat v pozici možného vstupu Turecka do EU, kdy lidovci sice vítají další rozšiřování počtu členských zemí, ale nepodporují možný vstup Turecka, které považují za bezpečnostní hrozbu. Jako u předešlých stran, tak i u KDU-ČSL je možné na první výzkumnou otázku odpovědět, že žádná ze situací nezpůsobila změnu postoje k evropským otázkám. V odpovědi na druhou výzkumnou otázku můžeme říci, že u této strany nedocházelo k vnitrostranickému štěpení. Na základě Contiho a Verzichelliho typologie můžeme lidovce přiřadit do kategorie funkčního europeanismu, neboť opakovaně obhajují národní zájmy a podporují celkovou vizi evropské integrace.

Poslední zkoumanou stranou se stala Česká strana sociálně demokratická. Stejně jako je tomu u předešlé strany, je i tato známa svým pozitivním postojem k evropské integraci. Sociální demokraté plně podporovali od samého vyjednávání vstup do EU a nadále ho podporují.

ČSSD byla považována za propagátora vstupu a vyzývala občany k podpoře při referendu. Také považují za důležitou podporu rozšiřování pravomocí, a proto tento bod zmiňovali ve všech volebních programech. Důraz je kladen na snahu o přiblížení se ostatním členským státům a zvýšení životní úrovně všech obyvatel České republiky. Ohledně otázky Lisabonské smlouvy pohlížela ČSSD na výsledek irského referenda velice záporně, jako na špatný signál pro celou evropskou integraci. Ve všech výše zmíněných programech můžeme sledovat pozitivní názory ohledně evropské integrace. V odpovědi na první výzkumnou otázku můžeme konstatovat, že žádná událost opět nezapříčinila postojovou změnu strany. Odpověď na druhou výzkumnou otázku nezjistila žádné vnitrostranické štěpení názorů. Contiho a Verzichelliho typologie stranického chování v tomto případě zařazuje stranu do kategorie funkčního europeanismu, jako tomu bylo u KDU-ČSL. Odůvodnění je formováno na základě získaných informací a konstatování, že strana zastávala na EU ve sledovaném období pouze a jen pozitivní názory.

Postoje vybraných českých politických stran se v průběhu určeného období razantně neměnily. Ani události, ke kterým došlo na evropském území, nezapříčinily jejich postojové změny. Ať se strany vyjadřovaly k nějaké události negativně či pozitivně, nemělo to konečný dopad na změnu jejich postoje. Lze říci, že názory na události vyplývají z postojové orientace stran. Například přijetí společné evropské měny považují protievropské strany za nepřijatelné, naproti tomu proevropsky orientované strany toto přijetí vítají.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

ČSSD. 2006. *Jistoty a prosperita*. Volební program ČSSD (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.cssd.cz/data/files/volebni-program-2006.pdf>> (28. 9. 2019)

ČSSD. 2009. *Jistoty pro lidi, naděje pro naši zemi*. Volební program ČSSD (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/data/files/programova_brozura_el.verze-2009.pdf> (28. 9. 2019)

ČSSD. 2010. *Změny a naděje. Lepší budoucnost pro obyčejné lidi*. Volební program ČSSD (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf> (28.9. 2019)

ČSSD. 2013. *Prosadíme dobře fungující stát*. Volební program ČSSD (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf> (29. 9. 2019)

ČSSD. 2017. *Dobrá země pro život*. Volební program ČSSD (online; pdf). Dostupné z: <<https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf>> (29. 9. 2019)

ČSSD. 2019. *Stanovy České strany sociálně demokratické*. Stanovy strany (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.cssd.cz/data/files/registrovane-standovy-19_1.pdf> (25. 9. 2019)

Eportal.cz. 2008. „ČSSD spěchá na přijetí Lisabonské smlouvy.“ *Eportal.cz*, 2. 12. 2008 (online). Dostupné z: <<https://www.eportal.cz/Articles/2037-cssd-specha-na-prijeti-lisabonske-smlouvy.aspx>> (25. 9. 2019)

Ihned.cz. 2008. „Rada, Lisabonská smlouva a ČSSD.“ *Ihned.cz*, 3. 11. 2008 (online). Dostupné z: <<https://ihned.cz/nazory/c1-29828430>> (5. 9. 2019)

Info.cz. 2019. „Euro slaví dvacetiny. Je čas rozšířit rodinu o dalšího člena. Komentář europoslankyně M. Šojdové.“ *Info.cz*, 15. 1. 2019 (online). Dostupné z: <<https://www.info.cz/evropska-unie/nazory/euro-slavi-dvacetiny-je-cas-rozsirit-rodinu-o-dalsiho-clena-komentar-europoslankyne-m-sojdrove-39581.html>> (17. 10. 2019)

KDU.cz. 2016. „Vládní řešení migrační krize.“ *Kdu.cz*, 15. 9. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2016/vladni-reseni-migracni-krize>> (5. 9. 2019)

KDU.cz. 2019. „Ondřej Benešik v interview Plus k Brexitu.“ *Kdu.cz*, 18. 1. 2019 (online)
Dostupné z:< <https://www.kdu.cz/aktualne/z-medii/ondrej-benesik-v-interview-plus-k-brexitu>> (12. 9. 2019)

KDU.cz. „Kdo jsme.“ *Kdu.cz*, (online). Dostupné z:< <https://www.kdu.cz/o-nas/kdo-jsme>> (11. 3. 2019)

KDU-ČSL. 2006. *Klidná síla*. Volební program KDU-ČSL (online; Pdf). Dostupné z:< <https://www.kdu.cz/getattachment/6df00e14-9945-42ca-bce3-470b6b143390/Volebni-program-2006-2010.aspx>> (5. 4. 2019)

KDU-ČSL. 2009. *Volební program pro volby do evropského parlamentu*. Volební program KDU-ČSL (online; Pdf). Dostupné z:< [https://www.kdu.cz/getattachment/bebe8904-ef19-4a5a-8054-e967abbd909d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlam-\(1\).aspx](https://www.kdu.cz/getattachment/bebe8904-ef19-4a5a-8054-e967abbd909d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlam-(1).aspx)> (5. 4. 2019)

KDU-ČSL. 2010. *To lepší v nás*. Volební program KDU-ČSL (online; Pdf). Dostupné z:< [https://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemov-\(1\).aspx](https://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemov-(1).aspx)> (5. 4. 2019)

KDU-ČSL. 2013. *Dáme zemi do pořádku*. Volební program KDU-ČSL (online; Pdf). Dostupné z:< <https://www.kdu.cz/getattachment/6089d21c-eba3-4e8e-b390-1b922500af73/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-2.aspx>> (5. 4. 2019)

KDU-ČSL. 2014. *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu*. Volební program KDU-ČSL (online; Pdf). Dostupné z:< <https://www.kdu.cz/getattachment/fdabd0ef-47a6-4d12-b049-3bbe77adca2d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlamentu.aspx>> (5. 4. 2019)

KDU-ČSL. 2017. *Zodpovědně pro společný domov*. Volební program KDU-ČSL (online; Pdf). Dostupné z:< <https://www.kdu.cz/getattachment/f3c301fb-b96a-4915-87e4-6ad5713164a3/Volebni-program-2017-2021.aspx>> (5. 4. 2019)

KSČM. 2004. *S vám a pro vás, doma i s EU*. Volební program KSČM (online; Pdf). Dostupné z:<https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/Nadeje_pro_Ceskou_republiku%20%282004%29.pdf> (15. 4. 2019)

KSČM. 2006. *Volební program Komunistické strany Čech a Moravy na období 2006-2010*. Volební program KSČM (online; Pdf). Dostupné z: <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> (15. 4. 2019)

KSČM. 2010. *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*. Volební program KSČM (online; Pdf). Dostupné z: <[file:///C:/Users/HP250G5/Downloads/Volebni_program_2010_2014%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/HP250G5/Downloads/Volebni_program_2010_2014%20(3).pdf)> (15. 4. 2019)

KSČM. 2013. *Program pro budoucnost*. Volební program KSČM (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/Volebni_program_KSCM_pro_volby_do_PS_PCR_2013.pdf> (15. 4. 2019)

KSČM. 2016. *Stanovy Komunistické strany Čech a Moravy*. Stanovy strany (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Stanovy/stanovy_kscm_2016.pdf>

KSČM. 2017. *Jsme váš hlas!* Volební program KSČM (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf> (15. 4. 2019)

KSČM.cz. 2018. „Postoj KSČM k přijetí eura v ČR.“ *Ksčm.cz*, 10. 4. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/temata/postoj-kscm-k-prijeti-eura-v-cr>> (10. 9. 2019)

ODS. 2004. *Modrá šance pro Evropu, stejná šance pro všechny*. Volební program (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf> (13. 3. 2019)

ODS. 2006. *Společně pro lepší život*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf> (11. 3. 2019)

ODS. 2009. *Řešení místo strašení*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.ods.cz/docs/programy/program_2009ep.pdf> (11. 3. 2019)

ODS. 2010. *Řešení, která pomáhají*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>> (11. 3. 2019)

ODS. 2013. *#Volím pravici*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>> (15. 3. 2019)

ODS. 2014. *Otáčíme EU správným směrem*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf>> (16. 3. 2019)

ODS. 2017. *Silné Česko v Evropě 21.století*. Pozice ODS k EU (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.ods.cz/docs/volby2017/silne_cesko_v_evrope_21_stoleti.pdf> (16. 3. 2019)

ODS. 2017. *Silný program pro silné Česko*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.ods.cz/docs/volby2017/Program-ODS-2017-web.pdf>> (17. 3. 2019)

Parlamentnilisty.cz. 2017. „Dolejš a Konečná hodně překvapili voliče KSČM. Chtějí přijmout euro, a nejlépe co nejdříve.“ *Parlamentnilisty.cz*, 4. 12. 2017 (online). Dostupné z:<<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Dolejs-a-Konecna-hodne-prekvapili-volice-KSCM-Chteji-prijmout-euro-a-nejlepe-co-nejdrive-514917>> (2. 3. 2019)

Parlamentnilisty.cz. 2018. „Filip (KSČM): Je třeba odstraňovat příčiny migrační krize v jejich počátku.“ *Parlamentnilisty.cz*, 26. 6. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Filip-KSCM-Je-treba-odstranovat-priciny-migracni-krize-v-jejich-pocatku-541472>> (18. 3. 2019)

Seznamzpravy.cz. 2017. „Euro do pěti let a další recepty lidovců: internet do vesnic a nový volební systém.“ *Seznamzpravy.cz*, 28. 5. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/euro-do-peti-let-a-dalsi-recepty-lidovcu-internet-do-vesnic-a-novy-volebni-system-32102>> (21. 9. 2019)

Zahradil.cz. 2005. „O postoji ODS k evropské ústavě.“ *Zahradil.cz*, 21. 4. 2005 (online). Dostupné z: <<http://zahradil.cz/2005/04/21/o-postoji-ods-k-evropske-ustave/>> (14. 3. 2019)

Literatura

- Baun, Michael, Dan, Marek. 2010. *Česká republika a EU*. Brno: Barrister & Principal.
- Conti, Nicolo. 2003. „Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case“ SEI Working paper No 70. *Sussex European Institute* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-13.pdf&site=266>> (10. 2. 2019)
- Flood, Christopher, Simon Usherwood. 2007. „Ideological Factors in Party Alignments on the EU: A Comparison of Three Cases.“ *University of Surrey*. (online; pdf). Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/7875/1/flood-c-02c.pdf>> (15. 2. 2019)
- Frízlová, Iveta, Michaela Kozlová, Ondřej Málek, Jaroslav Švestka. 2006. *Vliv evropeizace na české politické strany*. Brno: Mezinárodní politologický ústav
- Harmsen, Robert, Menno Spiering. 2004. „Introduction: euroscepticism and the Evolution of European Political Debate.“ Pp. 13-35 in: Robert Harmsen, Menno Spiering (eds.). *Euroscepticisms: party politics, National identity and Europeam integration*. Amsterdam: Rodopi
- Havlík, Vlastimil. 2006. „Česká republika.“ Pp. 61-82 in: Vlastimil Havlík, Petr Kaniok (eds.). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav
- Havlík, Vlastimil. 2009. *České politické strany a evropská integrace: evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- Hynčica, Pavel, Pavel, Maškarinec, Lukáš, Novotný. 2016. *Euroskepticismus ve střední Evropě*. Praha: Academia.
- Kaniok, Petr. 2005. „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“ *Politologický časopis 11 (2)*: 152-163
- Kaniok, Petr. 2006. „Stranický euroskepticismus: Teoretické modely klasifikace politických stran podle opozičních postojů k evropské integraci.“ Pp. 9-22 in: Vlastimil Havlík, Petr Kaniok (eds.). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav

Karlas, Jan. 2008. „Komparativní případová studie“ Pp. 62-88 in: Drulák Petr et. al. *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál

Kopecký, Petr, Cas Mudde. 2002. „The Two Sides of Euroscepticism: Party Position on European Integration in East Central Europe.“ *European Union Politics* 3 (3): 297-326. Dostupné z: <
https://www.researchgate.net/publication/249733511_The_Two_Sides_of_EuroscepticismParty_Positions_on_European_Integration_in_East_Central_Europe> (15. 3. 2019)

Kopeček, Lubomír. 2004. „Euroskeptici, Europeanisté, Euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?“ *Politologický časopis* 30 (4): 240-262

Kořan, Michal. 2008. „Jednopřípadová studie.“ Pp. 29-61 in: Drulák Petr (ed.). *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál

Kubáček, Jan. 2009. „Tématika EU a evropské politiky ve volební komunikaci českých politických stran – fenomén evropeizace ve volebních programech a marketingu českých politických stran od roku 1989.“ Pp. In: Brunclík Miloš, Zbyněk Klíč (eds.). *Z periferie do centra Evropy. 20 let vývoje vztahů ČR a EU*. Cevro institut: o.p.s.

Riishøj, Søren. 2004. „Europeanisation and Euro-scepticism. Experiences from Poland and the Czech Republic.“ *Středoevropské politické studie* 2004 (6). Dostupné z: <
<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=211>> (19. 2. 2019)

Říchová, Blanka. 2004. „Komparativní politika“ Pp. 77-103 in: Cabada Ladislav, Michael Kubát a kolektiv. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia

Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2003. „Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition Measurement and Causality.“ *Sussex European Institute* (online; pdf). Dostupné z: <
<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper12.pdf&site=266>> (8. 2. 2019)

Taggart, Paul. 1998. „A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems“ *European journal of political research* 33 (1)

Seznam zkratek

CAP – Společná zemědělská politika

CETA – Komplexní hospodářská a obchodní dohoda

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

EP – Evropský parlament

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

NATO – Severoatlantická aliance

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

ODS – Občanská demokratická strana

OSN – Organizace spojených národů

PS PČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika

TISA – dohoda o obchodu se službami

TTIP – Transatlantická obchodní a investiční partnerství

USA – Spojené státy Americké

VB – Velká Británie

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá postoji vybraných českých politických stran vůči otázkám evropské integrace. Do této analýzy byly zahrnuty strany: *Občanská demokratická strana (ODS)*, *Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)*, *Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)*, *Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)*. Hlavní cíl je kladen především na volební programy a stranická stanoviska politických subjektů v období 2004-2018. Za teoretický rámec byla zvolena teorie euroskepticismu, která představuje adekvátní začlenění pro toto téma. Konkrétně bude v této práci využit typologický rámec Nicola Contiho a Luca Verzichelliho, kteří se zabývají skupinou pěti různých stranických postojů. Bakalářská práce je strukturovaná do dvou hlavních částí. První část je podepřena teorií euroskepticismu, kdy je tento pojem nejprve vysvětlen a následně jsou představeny typologické rámce chování politických stran k evropské integraci. Analytická část práce je rozdělena do čtyř kapitol, z nichž se každá věnuje jedné vybrané politické straně a jejím volebním programům. Do této analýzy byly jsou zahrnuty volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a do Evropské parlamentu. Na základě získaných informací je poté možno zodpovědět na výzkumné otázky, jež byly stanoveny v úvodu této práce.

Klíčová slova: Evropská unie, euroskepticismus, Česká republika, politické strany

Abstract

This bachelor thesis deals with attitude of selected political parties towards questions regarding European integration. Among the selected parties are: *Občanská demokratická strana (ODS)*, *Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)*, *Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)*, *Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)*. The most significant indicators of such attitudes are considered to be election programs and official statements of the chosen political subjects in the period of 2004-2018. The theory of euroscepticism is chosen to serve as theoretical framework for the thesis. Specifically, the typological framework of Nicola Conti and Luca Verzichielli is used, as the framework consists of dividing the attitudes into five separated groups. The thesis itself is divided into two main parts. The first one is supported by the theory of euroscepticism and the theory itself is explained and followed by presentation of typological framework of attitudes of the political parties towards the European integration. The latter part is analogical and is furthermore divided into four chapters. Each of the chapters deals with one of the chosen political parties and their

election programs. Into this analysis the election programs regarding the parliamentary elections (House of Commons) and European parliament elections in the chosen period. Based on the collected data the research questions listed in the introduction of the thesis can be answered.

Key words: European union, euroscepticism, Czech Republic, political parties